

8 24.  
1659  
21  
L. D. B. V.  
EXERCITATIO INAUGURALIS  
AD

*Celebrem & Famosam*  
L. UN. C. DE. SENT. QUÆ. PRO.  
**EO. QUOD. IN-**  
**TEREST. PROFER.**

*Quam*  
DECRETO AMPLISSIMI ICTORUM OR-  
DINIS, IN INCLUTA LEUCOREA  
*PRÆSIDENTE*  
RECTORE. p. t. MAGNIFICO.

*VIRO. SUMMO. ICTO. NOBILISSIMO.*  
**DN. AUGUSTINO STRAUCHIO.**  
COM. PALAT. CÆSAR. SER. POTENTISSQ. PR.  
AC DOM. DOM. JOHANNI GEORGIO II. D. G. SAX. ELE-  
CTORI. &c. AB APPELLAT. CONSILIIS. ANTECESSORE PRIMARIO,  
AC FACULTATIS JURID. ORDINARIO, EJUSDEMQ; p. t.  
DECANO EMINENTISSIMO &c. PATRONO  
SUI OPT. MAX.

**PRO LICENTIA**

Summos in utroq; Jure Honores & Privilegia

Doctoralia consequendi

*publicæ Eruditionum censura submittit*

**CHRISTOPHORUS NZEEX / Hala-Saxo.**

*ad d. Aug. A. O. R. cl. I. c. LIX.*

IN AUDITORIO MAJORI.

*Horis ante & pomeridianis,*

---

WITTEB. Typis JOHANNIS RÖHNERI, Academ. Typogr.

AUGUSTISSIMO NOMINI.  
REVERENDISS<sup>mi</sup>. SERENISS<sup>mi</sup>. EXCEL-  
SISS<sup>miq;</sup> PRINCIPIS AC DOMINI

DN. AUGUSTI

Postulati Administratoris Primatus  
& ArchiEpiscopatus Magdeburgensis, Ducis Sax. Jul.  
Cliv. & Montium, Landgrafii Thuringiæ, Marchio-  
nis Misniæ, nec non Superioris & Inferioris Lusatiae,  
Comiti in Marca & Ravensberg, Dynastæ in Raven-  
stein. Domini mei Clementissimi, Gratio-  
sissimiq;

*Cum*  
*Exercitationibus hisce*  
INAUGURALIBUS  
*devotissimi animi*  
*signis,*  
me, omniaq; studia  
mea

*humillima subiectione*

*Consecrata*  
*offero*

RESPONDENS.

I. N. 7.  
S U M M A R I A

- I. Principium cujusq; rei summum.  
II. Origo Ejus quod interest dictamini  
Rectæ Rationis vindicatur.  
III. Illud omni Jure fundatum esse ad-  
struitur.  
IV. Etymologia vocis interesse.  
V. VI. Ejusdem Homonomia.  
VII. Et Synonymia exponuntur.  
IIX. IX. Duplex definitio reijcitur.  
X. Duplex def. ponitur.  
XI. XII. Interesse differt à Re ipsa, & ejus  
pretio.  
XIII. XIV. Nec non à Causa Rei, ejusq;  
Accessionibus.  
XV. Facti specie hoc declaratur.  
XVI. Divisio interesse in Intrinsecum  
& Extrinsecum reprobatur.  
XVII. XIIX. *L. 21. §. 3. ff. de act. empt. ex-  
plicatur.*  
XIX. Divisio interesse in remotum &  
propinquum reijcitur.  
XX. Divisio interesse in singulare, com-  
mune, & Conventum destruitur.  
XXI. Interesse tamen non Unum sed  
duplex esse, asseritur.  
XXII. Accommodatio ad Textum, cu-  
jus Tria membra constituuntur.  
XXIII. XXIV. Ratio dubitationis anti-  
quæ, & *l. 44. ff. de act. empt. expli-  
cantur.*  
XXV. XXVI. XXVII. Quid Casus? Quid  
certū? Et qui casus certi dicantur.  
XXIIX. XXIX. Quantitas dupliciter  
consideratur.  
XXX. Quantitas certa quæ hic dicatur.  
XXXI. Natura certa quæ.  
XXXII XXXIII. Emptio & Locatio ca-  
sus certi, & ad quid Venditor aut  
Locator teneatur.  
XXXIV. Alij etiam contractus dantur,  
in quibus casus certi sint.  
XXXV. XXXVI. In casibus certis inter-  
esse ad duplum restringendum,  
& quomodo.  
XXXVII. XXXIIX. *LL. aliquot Expli-  
cantur.*  
XXXIX. Nostra L. Un. an in Delictis  
obteneat; & in quibus.  
XL. XLI. Casus incerti qui. Interdum  
cum certis illi conveniunt;  
XLII. XLIII. XLIV. Quomodo æstima-  
tio in his instituenda, Exemplis  
declaratur.  
XLV. XLVI. In factis interesse statim  
ab initio in obligatione est, &  
quomodo stipulator facti sibi ca-  
vere possit.  
XLVII. *usq; L. Poenæ conventionales  
latius exponuntur.*  
LI. LII. Dubitationes, num ex lucro In-  
teresse statuendum, diluuntur.  
LIII. LIV. Illud tam ex Lucro quam ex  
damno inducendū esse, evincitur.  
LV. LVI. Explicatur *L. 2. §. fin. ff. quod  
cert. loc.*  
LVII. LIX. Interesse causam trahit ex  
mora. Ea quid. & quotuplex.  
LIX. LX. Quatenus, & in quantum de-  
bitor ex mora obligetur ac con-  
demnetur.  
LXI. Num

LXI. Num aliud interesse ejus quod interest exigi possit.

LXII. Interesse an veniat Jure action. vel Officio Judicis.

LXIII. Judex quando interesse non petitum decernere queat.

LXIV. Reus ut condemnari possit, requiritur, interesse non tantum pe-

titum, sed & probatum fuisse.

LXV. Creditor Quincunces exigens loco interesse, relevatur ab onere probandi.

LXVI. LXVII. Creditor in suscepta probatione majoris Interesse deficiens, amplius non habet regressum ad Quincunces.

## IMP. JUSTINIANUS A.

Joanni P. P.

**C**UM pro eo quod interest, dubitationes antiquæ in infinitum productæ sint, melius nobis visum est, hujusmodi prolixitatem, pro ut possibile est, in angustum coarctare. Sancimus itaq;, in omnibus casibus, qui certam habent quantitatem, vel naturam, veluti in venditionibus, & locationibus & omnibus contractibus, hoc quod interest, dupli quantitatem minimè excedere. In aliis autem casibus, qui incerti esse videntur, judices, qui causas dirimendas suscipiunt, per suam subtilitatem requirere ut hoc, quod revera inducitur damnum, hoc reddatur, & nō ex quibusdam machinationibus & immodicis perversionibus, in circuitus inextricabiles redigatur: ne dum in infinitum computatio reducitur, pro sua impossibilitate cadat: cum sciamus esse naturæ congruum, eas tantummodo pœnas exigere, quæ vel cum competenti moderamine proferuntur, vel à legibus certo fine conclusæ statuuntur. Et hoc non solum in damno, sed etiam in lucro nostra amplectitur Constitutio: quia & ex eo veteres id quod interest statuerunt. Et sit omnibus secundū quod dictum est, finis antiquæ prolixitatis, hujus Constit. recitatio. *Dat. Kal. Sept. Constant. post Consulatus Lamp. & Orest. Consf.*

## PRÆLOQUIUM.



Uod Q. Mutius vir gravissimus Servio, in scite sciscitanti, obiecit se legitur; Turpe est oranti causas jus, in quo versatur, ignorare. *l.2. §.43. ff. de O. J.* Nescio herclè, an inter omnes scitorum juris defectus, ulla futuro Advocato imprimi possit alia tam atra turpitudinis nota, ignorantia ejus quod interest. Etenim tam latè non modò diffusa materia hæc patet, ut nulla fere causa occurrat, in quâ de eo quod interest quæstio non exsurgat; Sed & longè ea nobilissima est, cum teste *Trentacing. Lib.1. Resol.1. de Interes. n.1.* in Palatiis ipsis versetur assiduè, ut adeò cognitio ejus, causæ patrono magis tantò necessaria, quantò acerbior contumelia, submoveri Exceptione; Tua non interest. Sicut verò omnes, quæ de hac materia conceptæ sunt Leges, in factò versantur maximè. *l.24. ff. de O. J. l. fin. ff. de prator. stipul.* ita maximè practicæ sunt, suaq; utilitate LL. quasvis antecellunt. Inter eas tamen primas facile obtinet, omniumq; in Jure practico maximè considerabilis est, præsens *L.un.* Quâ; quod alibi professus est Sacr. Imp. noster, unam se semper propositam sibi habere curam, omne, quod prius imperfectum aut confusum videbatur, hoc & expurgare, & perfectum ex imperfecto declarare; reddidit probatissimum, dum antiquas dubitationes, de eo quod interest in infinitum productas, Edictali Decisione feliciter amovit, totumq; negotium certitudine, ubivis valiturâ, obsignavit consultissimè. Enimverò, quæ est humani Juris conditio, semper in infinitum decurrere. *l.2. §.18. C. de V. J. E.* Vix ab eadem

A

aliena

aliena hæc Constit. videri poterat. Miris quippe Interpretum disensionibus contigit, ut obscuritas & difficultas cum veritate ac utilitate penè commutata, eaq; Const. teste *Bartol. hic*, ob profundissimam ac subtilissimam quam continet materiam, una jam è difficilioribus totius Cod. facta sit, adeò, ut iudice *Jo Igneo. ad l. 24. pr. ff. de R. J.* mare complecti censeatur vastissimum, quod pauci sine periculo trajecerunt. Quam ob rem sanctionem hanc, Deo fortunante, Luci suæ vindicaturi, satius fore existimamus, non scrupulosam inventionem iudiciumq; nostrum duntaxat promere, sed aliorum sententiis excusis, iusto potius ordine cuncta pro exiguis viribus retexere, & primò quidem generalia materiam hanc explicantia præmittere, dehinc textum ipsum secundum singula membra sua exponere, tandemq; usum eius practicum annectere: ut per medias ita difficultates transeundo, dignitas juxta ac utilitas textus celeberrimi, repetitionis dulcedine magis magisque inclarescat.

### PROLEGOMENA.

#### *Generalem ejus quod interest cognitionem experimentia.*

§. I. **C**Um scire quid facias, nescire v. quo ordine facias, imperfectæ sit cognitionis, ut ex D. Ambros. graviter monuit *Bal. in proem. Dig.* Primum omnium necessario à summis initiis repetendam rem existimavi, non quod animus esset operosos edere commentarios; sed quod in rebus omnibus animadvertero id perfectum esse, quod ex omnibus suis partibus constaret; inter quas, sicut rei cujusq; ita & Juris scientiæ, pars potissima est principium, utpote à quo fastigium suscepti negotii dependet, atq; intellectus fluit evidentior. *l. 1 ff. de O. J.*

§. II. In Exortum itaq; ejus quod interest altius inquirentes, ipsissimum Rectæ Rationis dictamen, ex naturalis æquitas



tatis complexu, illud peperisse, colligimus ex facili. Admissio siquidem Læisionis, in secundo juris præcepto vetitæ, non nisi dispendiorum illatorum aboletur præstatione. §.10. f. & l.21. pr. ff. ad L. Aquil. Fran. Hottoman. tr. inter. p.228. cum jus Naturæ aversetur extremè iniquitatem, bonæ conditionis turbatricem. Hinc tot occurrunt regulæ, quibus factum cuiq; suum, non alteri nocivum esse debere statuitur. l.25. §.2. ff. ad SCt. Trebell. l.155. ff. de R. f. nec fieri aliquid, ex quo incommodum alteri irrogatur, permittitur. l.2. ff. nequid in loc. sacr. & cum alterius detrimento alterum locupletari, contra naturalem æquitatem esse perhibetur. l.14. ff. de condi&ct. indeb. l.6. ff. de jur. dot. l.206. ff. de R. f. quippè quæ dicitur potius, lucrum quod interceptum fuit, vel damnum quod nostri causa alter sustinuit, eidem sarcindum esse. Æmil. Ferret. ad b. L. un. n.1. Forcatul. Necyom. dial. 41. Bachov. ad Treutl. V.2. D.23. th.4. B. Quare, cum aliquis detinendo rem meam, vel mihi debitam, locupletetur cum meâ jacturâ, dum medii temporis recipit commodum, æquum sanè est, ad interesse ipsum adstringi. Pet. Rebuff. in præf. ad b. l. n.8. Franc. Card. Mantica. lib.4. Vatican. Lucubr. tit.24. n.6. seq. Et imò, quoties alicui vel committendo vel omit-tendo damni quid ab altero illatum fuerit, toties indemnitas consideratio ex Lege Naturæ prodit, ut provisu conveniente sui jactura caveatur. Specul. rubr. de Inter. §.2. Hug. Donell. ad l.72. ff. de V.O. n.26. Dom. Card. Tuschus. Concl. Pract. Tom.4. lit. f. concl.301. ubi per varios casus sententiam hanc ampliat atq; confirmat.

§. III. Providam hanc naturæ curam, omnia pariter Jura fovent mirificè. Ipse Legislato Summus, damnum ab eo, qui illud dedit, compensari vult. Exod. C.21. V.19. Et C.22. V.5. Si alterius agrum vel vineam quis læserit, dimittendo jumentum suum, ut depascatur aliena; quicquid optimum habeat in agro suo vel vineâ, pro damni æstimatione restitui jubet. Quod est alterius utilitatem (in quâ id quod interest consistit) illibata ab alterius injuriâ vindicare. P. Gr. Tholos. lib.3. Syntag. f. Can. tit.5. in not. Idem Gentium usibus servatum Rebuff. d. l. n.11. Nec non Canonum statutis arg. C.2. X. de fidejus. c.1. & t. t.

*X. de injur. Specul. d.l.* Jureq; demum Civili informatum fuit. Quam in rem testimoniorum plena sunt omnia. Toties enim damni restituendi, quoties ejus quod interest, mentio fit. Sed inter Jura hæc illud discriminis observandum; Id nim. quod interest, Jure Divino ac naturali inventum, in eoq; radicum; Jure de hinc Gentium receptum; Sed Jure Can. & Civ. tandem specialiter informatum fuisse, ut quoad formam petendi, agendi, taxandiq; impositam, juri huic quasi proprium jam censi possit.

§. IV. Sed cum parum sit rem nosse, nisi & voces, quibus ea designatur, cognoscantur exactè. *l.1. ff. de J. & J.* derivatio ejus quod interest jam pervestiganda venit. Apparet autem Verbum hoc compositum esse ab IN, RE & EST, quasi dicas, per metathesin, quod in re est. Sic interesse meâ vel tuâ dicimus, quasi quod in Re, i. e. utilitate meâ vel tuâ est *l.1. pr. ff. de act. empt. l.3. §. ult. ff. uti possid. Donel. 26. Com. J. Civ. 14. Hier. Cagnol. ad l. 24. ff. de R. J. n. 2. Phil. Bonet. tr. de inter. c. 2. Jac. Curt. I. εναντων. 21.* Interesse enim ab eo, quod est, utile esse, derivatum videtur, *Ant. Guibert. lib. 1. qu. 4.* quia eo, quod utile nobis futurum erat, injuriâ adversarii spoliati sumus, & quasi privati seu ab eo exclusi. *Jo. Goedd. ad l. 81. ff. de V. S. n. 4.* Cæterum, quod acrius à multis disceptatur: an non insolentior vox interesse sit, quam quod Substantivè usurpari possit? inane quantum est? Quanquam enim nulli sumus nescii, propriè pro nomine substantivo illud venditari non posse. *Cagnol. d. l. n. 5. Hein. Bocer. Clas. 6. Diss. 29. th 5.* prout nec eo modo, quod Phoenix ille subtilitatum *Raph. Fulges. ad l. 2. pr. ff. quod cert. loc. rectè & ex fide* meminit, usquam usurpatum illud repereris ab ipsis Jctis accuratissimis, Papiniano, Paulo, aut Ulpiano; Quibus tamen ne ipse quidem Eloquentiæ parens, si LL. condere malisset, melius fuisse dicturus existimatur, vel invito attestante ipso *Laur. Vallâ lib. 3. Elegant. in præf.* Ut frustra omnino sint, qui mordicus contrarium evincere satagunt, vel freti vel decepti, nunc identitatis ratione ab usu verborum, meum vivere, tuum scire, suum velle, deductâ; *Jo. Coras. 1. Miscell. 20.* nunc juris auctoritate, ex *l. 35. §. fin. ff. de contrah. empt. & l. 82. pr. ff. de leg. 2. vulgata*

gata Pand. Lectionis, petitâ. Præterquam enim quod nulla ex verbis istis elici potest identitas, cum quod vivere, scire, aut velle absolutè positivum quid significant actumq; ipsum; tum quod formulæ istæ loquendi à Græcis tractæ, & pro nominibus tua vita, voluntas, aut scientia, ponuntur: cujusmodi nomen nusquam inveneris, cujus loco verbum interesse usurpari possit, ut benè notavit *Bachov. ad Treut. d. l.* Insuper etiam quod ex d. tx. affertur, partim in emendatum ac depravatam, & contra castigatiorum Codicum fidem est; cum, ut *Lectio Florent. & Holloandri habent*, in d. l. 82. non *interesse usurarum*, sed *inter usurarium* legendum sit. *Treutl. d. l. ibiq; Bachov.* partim v. irreptitium, scioliq; cujusdam operâ factum est, ut in d. l. 35. §. fin. verbo teneri, adjicerentur verba illa, ad interesse. Ut sanè ex proprietatis capite verbum hoc defendi adeò haud possit. Nihilominus tamen minus, cum Lis hæc nostrâ parùm aut nihil referat, melioris doctrinæ causa omnino vocabulum hoc, cum *Treutl. Bachov. aliisq;*, retineri posse putamus: Ac suffecerit, rem, quam designat, abundè eo declarari, usuq; communi verbum hoc receptum, ac Latinitate jam quasi donatum esse: maximè cum, quæ insolentior alias videri poterat, dictio hæc ex adjecto quodammodo temperetur *Alciat. tr. de interesf. cap. 3. pr. & cap. 4. n. 12.*

§. V. Porro, vocabulum interesse varias recipit interpretationes. Ita 1. sumitur pro pertinentiâ relativâ, prout apud *Curt. lib. 3.* Darii conjux loquitur: Tua interest quantum in nos licuit, si id potius clementia quàm sævitia vis testatum. Et sic in jure quoq; usurpatur *l. 3. ff. de compensat.* 2. sumitur pro distantia, quando aliquid in medio interpositum, quod remoretur congressum, ut in illo *Livii lib. 21. c. 5.* quum Carpentani cum Pœno certare pararent: id morari, inquit, victoriam rati, quod interesset amnis. 3. sumitur pro differentia: Sic *Cicer. 1. Offic.* inter hominem & beluam hoc maximè interest, quod hæc ad præsentia se solùm accommodat, ille conseq. cernit. Quo in sensu multoties capitur in Jure nostro. *l. 8. §. fin. ff. quod met. caus. l. 28. ff. de arbitr. l. 12. ff. de inoff. test. l. 52. ff. de Eviction. l. 39. ff. de A. vel A. P. l. 12. ff. de R. J. alibiq; passim.* 4. sumitur pro præ-

sentia: Sic *Val. Max.* quo facilius laboribus & periculis inter-  
esset. Et ita quoq; usurpatur in *7 Canon. arg. c. 13. X. de rescript.*  
*c. 28. 42. & 57. X. de Elect. c. 21. & 27. §. si vero X. de offic. deleg.*  
Hinc pontifex distributiones quotidianas his dari jubet, qui  
horis debitis & divino officio intersunt, i. e. præsentes sunt.  
*c. 1. de Cler. non resid. in 6. 5.* sumitur pro ipsa jacturâ; quæ ac-  
ceptio rarissima, & singularis de eâ *tx. est in l. 13. §. fin. C. de judic.*  
*6.* sumitur pro singulari affectione, quam quis ad rem habet,  
citra veram ejusdem utilitatem. *l. 35. ff. de minor. l. 54 ff. mandat.*  
*l. 36. ff. de bon. libert. l. 1. §. 15. ff. si quid in fraud. patr.* 7. sumitur  
pro utilitate publica, nec facile æstimabili: Sic Reipub. inter-  
esse dicitur, ne quis re suâ malè utatur. *§. fin. 7. & l. 2. ff. qui sui*  
*vel alien.* Locupletes habere subditos. *Nov. 8. in pref. §. 1.* Do-  
tatas esse mulieres, dotesq; iis conservari. *l. 2. ff. de jur. dot. l. 1. ff.*  
*sol. matr.* Testamenta Executioni dari. *l. 5. ff. test. quem aper.*  
Aspectum urbis ruinis non deformari. *l. 20. §. 10. ff. de nov. oper.*  
*nunc. l. ult. ff. ne quid in loc. publ.* Delicta non impunita transire.  
*l. 51. ff. ad L. Aquil. l. 14. C. de pœn. & id genus alia plura.* 8. deniq;  
sumitur pro utilitate privata & æstimabili, cujus æstimatio ra-  
tione damni emergentis vel lucri cessantis instituitur, & pecu-  
niâ fit, quippe quâ regulariter res omnes, æstimationem reci-  
pientes, æstimantur. *l. 72. pr. ff. de V. O. l. 42. ff. de fidejuss.* Et  
hæc acceptio interesse Civilis est, privatum commodum pecu-  
narium denotans, de quo & *Const. L. nostræ Un. concepta. Illic.*  
*Umm. Disp. ad Procesf. 21. th. 10. n. 56.*

§. VI. Quin imò, quod ad præsentem tractationem spe-  
ctat, vocabulum interesse suâ non caret ambiguitate, quam ipsi  
juris nostri fontes suggerunt. Et quidem quàm largissimè  
accipiendo, duobus potissimum modis nostrâ interesse dicitur  
in jure, sc. *propriè*, propter utilitatem justam ac debitam: &  
*Impropriè*, vel propter solam affectionem, ut in suprâ *d. text. &*  
*l. 7. ff. de serv. export.* vel propter utilitatem injustam ac indebi-  
tam. *l. 13. l. 67. §. 1. ff. de furt.* quod utrumq; considerabile non est.  
*Cass. Caballin. tr. de inter. n. 8.* Sed in illâ ac propriâ sui significa-  
tione rursus dupliciter interesse in jure accipitur, vel *largè & inde-*  
*finite*, vel *strictè & respectivè.* *Forcat. dial. 41. Bachov. ad Tr. d. l.*  
Et

Et utroq; modo passim utilitas vocatur. *l. pen. ff. si quis caut. l. 2. pr. ff. de eo quod cert. loc. l. 1. §. 41. ff. de vi arm. prout & Jcti promiscuè vocabulis hisce utuntur. Don 26. Com. 14.* Et quidem termini hi omnino convertibiles sunt, sive de toto interesse seu omni utilitate agatur. *d. l. pen. l. 63. pr. ff. ad L. Falc. l. 80. §. 1. ff. de furt.* sive de accessione tantum extrinsecâ, & à re principali distinctâ. *d. l. 2. pr. & §. fin. ff. quod cert. loc.* utroq; enim modo id quod interest, utile est. *Priori itaq; modo generaliter interesse pro omni eo, quod quoquo modo ad utilitatem nostram pertinet, capitur, prout ipse Jctus hoc ita exponit in l. 14. §. fin. ff. de furt. ibi: cuius interfuit, ad cuius utilitatem pertinebat. l. 4. §. 1. ff. fin. reg.* Quo in sensu ambitu suo non tantum rem ipsam principalem. *l. 30. §. 1. ff. de act. empt. l. 27. pr. ff. de furt. l. 21. in fin. l. 23. l. 25. l. 29. C. de Evict.* sed etiam Fructus. *l. 4. §. 2. ff. si Servit. vind.* Et æstimationem seu rei pretium. *l. 1. ff. de act. empt. l. 70. ff. de Evict. l. 80. §. 1. ff. de furt.* Nec non æstimationem quanti plurimi. *l. 22. ff. de R. C. l. 3. §. ult. ff. de act. empt.* Quin imò omnem omnino causam & accessionem, tam ex re ipsa quam ejusdem intuitu nobis obvenientem, comprehendit. *l. 21 cum duab. seq. ff. ad L. Aquil. l. 8. ff. de Evict.* Posteriori autem modo specialiter interesse ad differentiam rei ipsius s. debiti principalis, saltem pro utilitate extrinseca, quæ sc. extra rem ejusq; causam nobis accedit, vel potius decedit in damno emergente lucroq; cesante, accipitur. Quæ acceptio propriissima & hujus loci est. In quâ significatione interesse separatim quid est, ita ut cum re ipsa ejusq; æstimatione, vel causa, aut fructibus atq; accessionibus nihil planè commune habeat, sed illam tantum utilitatem contineat, quæ præter ista omnia, ob damnum vel lucrum occasione culpæ vel moræ emergens vel cesans extrinsecus, in condemnationem venire potest. *l. un. §. fin. ff. si quis jus dicent. l. 33. ff. locat. l. 1. l. 13. pr. l. 43. in fin. ff. de act. empt. l. 8. l. 9. ff. de her. vel act. vend. l. 60. 70. ff. de Evict. l. 1. §. 20. ff. de tut. & rat. distr. l. 54. ff. de leg. 2. l. 1. C. de edil. act.*

§. VII. Synonymiæ foedus cum eo quod interest ducunt UTILITAS & PECUNIA numerata. Ita enim ipse Jctus in *l. 33. ff. ad L. Aquil. & l. 13. ff. rat. rem hab. testatur interesse utilitatē indicare amis-*

amissam: Et sic sub voce hac, id quod utile nobis futurum fuisset, nisi per alterius injuriam abeset, significatur. Hinc etiam vocatur utilitas. *l. pen. ff. si quis caut. l. 9. §. fin. ff. ad exhib. l. 2. pr. ff. quod cert. loc. l. 11. §. fin. ff. de act. empt. l. 4. §. 7. ff. de damn. infect. l. 1. §. 5. ff. ne vis fiat. Donel. 15. Com. 4. & 26. Com. 14.* Non quidem eò, quod interesse absolutè ita dictum sit utilitas, (ea enim in amissis aut impeditis numeratur, & si adhuc extaret, interesse neutiquam appellari posset, cum propriè intersit id quod abest & à nobis desideratur: ) sed quod ratione defectus hoc est, lucri ablati aut commodi ab adversario intercepti, debeatur, & æstimatione legitimè factâ per judicis cognitionem nobis reparanda sit. *l. 22. ff. de R. C. l. 2. §. fin. ff. quod cert. loc. l. 4. §. 8. ff. de damn. infect. Felin. ad cap. 6. X. de Except. n. 9. Rebuff. hic Gl. prout. n. 23. Gail. 2. Obs. 6. n. 5.* Sic pecunia numerata *συνομιμας* etiam prædicatur de eo quo interest in *l. 13. §. 1. ff. de rejudic. l. 72. pr. ff. de V. O.* quia id ipsum quod consequi potuimus non præstatur, (jam enim deperditum & sic extinctum est) sed quanti sit æstimatur, prout ipsi Jcti ita loquuntur in *d. l. 13. & l. 21. ff. ad L. Aquil. l. 21. §. 3. ff. de act. empt.* Ea autem æstimatio nulla re alia commodius instituitur quàm pecunia. *l. 42. ff. de fidejuss.* ut sic ea in locum interesse succedat, vicesq; ejus, quod nobis abest, sustineat. *arg. l. 51. vers. repetitio ff. ad L. Aquil. & d. l. 13. §. 1. ff. de rejud. l. 72. pr. ff. de V. O.* Quoties enim cunq; factum quid fuerit, quod fieri non debuit, quodq; per naturam rerum infectum jam reddi nequeat *l. 12. §. 2. ff. de captiv.* Toties, ne solâ pœnitentiâ nocens quis peccati esse desinat, *contra l. 17. §. 1. ff. de edil. Edict. l. 65. ff. de furt.* necessum omnino est, devenire ad facti æstimationem. *l. 23. pr. & §. 4. ff. ad L. Aquil.* cujus, ut dictum, nomine pecuniâ numeratâ præstatio fieri consuevit. Indeq; igitur factum, ut interesse adpelletur pecunia, quia sc. hæc illius æstimationem subit, eoq; nomine præstatur, ac præstita eandem illam utilitatem, quæ hætenus nobis aberat, ipsa vi suâ continet atq; supplet. *Donell. ad l. 72. ff. de V. O. n. 29*

§. VIII. His ita prælibatis consuetarium est in ejus quod interest definitionem sollicitiùs jam inquirere. Quantum enim vel ex ipsis juris nostri fontibus, vel dextris quorundam interpreta-

preta-

pretationibus Rei huic Lucis additum: Tantum aliorum infinitis alterationibus scrupulosisq; peruestigationibus eidem detractum, ut imagine sua jam excidisse fere videatur, vereq; periculosum sit, solidam ejus definitionem proferre, ut subverti non possit. *202. ff. de R. J.* Quanq. a. quod voluit *Bachov. ad Tr. sup. d. l.* in definiendo scrupulosos adeò nos esse non deceat: Cavendum tamen sedulo, ne, quoad ejus fieri potest, ulla improprietas admittatur temerè. Ut igitur *Gl Veterumq;* definitiones jam non attingam, ex recentioribus etiam quam plurimi, qui acu tamen rem tetigisse videbantur, procul à vero facti sunt. *Alij enim* generis loco substituunt æstimationem, à quibus, iudice *Caball. hic. n. 7.* parùm abest, ut delirent omnes, quin & directe in ipsos retorqueatur, quod obijciunt, aliud esse rem, aliud ejus pretium. *l. 26. §. 12. ff. de Condi. indeb.* sicut & diversum quid est usura à sorte. *d. l. 26. pr.* Tantumq; patet abesse à damno ad ejus æstimationem, quantum à pretio ad mercem ipsam. Et si damni æstimationem pro interesse ipso venditaremus, hoc sequeretur absoni, quod æstimatio æstimaretur, prout optimè ratiocinatur *Jac. de Raven. hic. relatus à Rainal. Corso. 1. Indagat. Jur. 21.* Quin imò differunt, ut res ipsa æstimata & modus eam æstimandi, juxta *Camil. Plautium hic. in pref. n. 41.* cum æstimatio damni nihil aliud sit, quam nuda taxatio seu adpreciatio ejus quod interest. Nec est quod statuas cum *Cyn. hic. n. 12.* interesse illud dici, in quo æstimatur damnum. Quod quid sit, non satis assequor. Quantum tamen conijcere licet, id velle videtur, quasi æstimatio sit ipsius damni pretium. Sed nec hoc modo æstimatio genus interesse recte constituetur. Neq; interesse æstimatur. Et si maxime æstimetur, semper tamen relinquitur, ipsam æstimationem seu pretium, ab eo cujus æstimatio est, diversissimum esse, eleganter *Ferret. hic. n. 17. Umm. d. l. n. 57.* Sanè, ipsa damni æstimatio tanquam Effectus omni suâ Causa, posterius quid est eo quod interest: Ac si dicere licet, aut cum liceat lubeat quoq; æstimatio ejus quod interest Executionem respicit, ipsum interesse neutiquam.

§. IX. Alij post *Accurs.* interesse definiunt per damnum emergens & lucrum cessans. Quam definitionem & Veritati

B

& de-

& definito optimè congruere, sententiæq; ipsius *J. Cti in l. 13. ff. rat. rem. hab.* propius accedere, scribit *Caball. hic. n. 7.* Eamq; contra *Ant. Guibert. tuetur Goedd. ad d. l. 81. ff. de V. S.* Et cum illa transeunt quoq; *Sichard. ad Rubr. C. de usur. n. 11. Phil. Math. ad l. 24. ff. de R. J. Hoenon. diff. 6. ad tit. de R. J. Treutl. V. 2. D. 23. tb. 4. ibiq; ipse Bachov. & alij plures.* Sed, quod pace ipsorum dixerim, nec hoc genus tutum Veritatis portum attingere, nec menti ipsius *J. Cti in d. l. 13.* congruere videtur. Nam *J. Crus* ibi non tam interesse definit, quam declarat, stipulationem rem ratam haberi commissam, competere etiam, in eo quod interest. Et si imò definiat, tamen non per damnum definit, sed potius interesse illud dicit, quod abest. Abest autem ob damnum datum aut lucrum præreptum. Jam nullus non videt, id quod abest diversum esse ab eo, per quod factum est ut absit. Damnum namq; ipsum ob culpam alteri datum, aut Lucrum ob moram interceptum tanquam basis & fundamentum, prius quid est eo quod interest. Per rerum naturam autem ita comparatum est, ut, ex quo quid producitur, diversum sit ab eo à quo producitur. Sic fructus arboris non est ipsa arbor, nec per arborem poterit definiri. Ita & interesse ex damno resultans, non est ipsum damnum, ergo nec per hoc poterit definiri. Quod autem dicunt illi, damnum cum utilitate quasi reciprocari, unumq; alterum arguere, non video equidem. Putarim sanè, interesse & damnum potius privativè invicem opponi, sicut visus & cœcitas, Lux & tenebræ. Cum enim interesse idem sit ac in re & utilitate esse, damnum verò ademptio atq; privatio utilitatis. *l. 3. ff. de damn. infect.* Certè interesse non magis potest esse damnum, quam bonum potest esse malum, & quam visus potest esse cœcitas, ut post *Bart. hic.* optimè deduxit *Bonnet. sup. d. l. cap. 2.* Nec juvârit, vocabulum damni de æstimatione explicare: Sicut enim fundi æstimatio, non est ipse fundus, ita nec damni æstimatio est ipsum damnum. *arg. l. 42. ff. de fidejus.* Et sicut aliud est factum aliud ejus æstimatio, ita & aliud est damnum ipsum, aliud ejus æstimatio. *l. 13. §. 1. ff. de re judic. Rebuff. hic. in Gl. prout. n. 13.* Unde id quod interest rectius veriusq; erit Utilitas, ex damno dato aut lucro amisso propullulans. Quemadmodum ipsos *J. Ctos*, quando id quod interest explicare volunt, per utilitatem, illud exponere videmus. *l. pen. in fin.*



*fin. ff. si quis caut. l. 2 ff. quod cert. loc. l. 1. §. 5. ff. ne vis fiat. l. 1. §. 41. ff. de vi arm. Nec moverit quemquam, quod multoties dicatur in Jure damnum seu jacturam restitui debere, hac L. un. §. l. 1. C. de edil. act. l. 33. in fin. ff. ad L. Aquil. l. 17. ff. de aut. tutor. Nam, ut optime Alb. de Rosat. & Bart. ad hanc. L. un. n. 8. phrasin hanc exposuerunt, damnum præstare vel reddere idem est, ac illud refarcire, i. e. Utilitatem ex damni datione aut lucri interceptione amissam restituere, ac factam tectam eam exhibere: Quam Explicationem expresse innuunt l. 2. & 3. C. ad L. Aquil. Quare relinquitur, nec in damno nec in æstimatione genus interesse adæquatum constitui posse.*

§. X. *Misis igitur his, pro diversa ejus quod interest acceptione diversam definitionem formandam putamus. Ideoq; Interesse in genere acceptum nobis est omnis utilitas, sive ex re ipsa sive ejusdem causa proveniens, ratione damni perpesi, aut Lucri ab altero intercepti, alteri præstanda. Interesse verò in specie acceptum, est utilitas Extrinsecus obveniens, ratione damni illati aut lucri ab altero intercepti, alteri restituenda.* Et hæc defin. præsentis tractui accommodata ac propria esse videtur, cum Genere suo adæquato ac differentia specifica constet. *Generis siquidem loco ponitur Utilitas, quod vocabulum ut supra constitit, generalissimum est, comprehendens cum æstimatione quanti plurimi. l. 22. ff. de R. Cr. l. 3. §. fin. l. 21. §. 3. de act. empt. simul omne quod ad nostram utilitatem. l. 4. §. 2. ff. fin. reg. quoquo modo spectat ac pertinet. l. 4. §. 7. ff. de damn. infect. l. 14. §. fin. ff. de furt. adeoq; per illud rectissimè id quod interest definiri potest. Quod autem utilitas hæc Extrinsecus dicitur obvenire in eo specifica residet differentia, quâ ab interesse genericè accepto contradistinguitur, nec cum re ipsa ejusq; æstimatione, aut causa atq; accessionibus quicquam commune habet; sed ultra ea omnia extrinsecus emergit, & nullo modo ex re debita producitur, nec tanquam naturalis ejusdem sequela præstatur, sed sola ratione culpæ vel moræ, in non-solvendo vel minus, idonee solvendo commissa, debetur; seu, ut Caballin. hic. n. 11. loquitur, ab ipsa mora vel culpa immediatè causatur. Et hoc est, quod in finalibus defn: verbis*

dicitur interesse *ratione damni aut lucri deberi: Quo ipso* *Causa*  
ejus quod interest innuitur, sc. *Culpa, ex qua damnum infertur,*  
*aut morâ ex qua Lucrum impeditur.* Quanquam enim id quod  
interest non sit ita extra rem, ut omninò sine illa consistat, sed  
imò potius *Occasione rei ipsius, aut nunquam aut tardius tradi-*  
*tæ vel præstitæ, oriatur:* Extra tamen ipsum Corpus, ob utilita-  
tem solummodò quæ abest, aut ob damnum quod illatum est, ex  
Morâ causam trahit propriè, per *tx. in l. 8. ff. si quis caut. in jud.*  
*l. 114. l. 135. §. 7 ff. de V. O.* Nimirum, inter cæteras mora *Virtutes*  
& *Effectus,* etiam id quod interest numeratur, eò quod mora sua  
cuiq; non alteri debeat esse nociva. *l. 88. ff. de V. O. l. 173. §. 2. ff. de*  
*R. J. can. 25. de R. J. in 6.* Non autem præcisè requiritur, ut concu-  
rant semper damnum & Lucrum, ad petendum interesse; Sed  
cum ex alterutro sapius nostrâ interesse possit, alternatim  
etiam aut damnum datum aut lucrum ereptum fuisse, sufficit.  
Constructa enim est definitio hæc, non ex partibus integralibus,  
sed diversis speciebus, instar *ICivilis,* quod *Jcto in l. 7. ff. de J. & J.*  
dicitur collectum esse ex *LLbus, SCtis, Principum Placitis, Præ-*  
*dentum Responsis, & Prætorum Edictis:* Et tamen unaquæq;  
species per se, absq; reliquis, *Jus. Civ. audit.* Sic etiam interesse ex  
lucro & damno constat, & tamen alterutrum per se absq; altero,  
Nomine ejusdem venit.

§. XI. Sed cum in tantum interesse discrepare dicatur à  
Re ipsa, ejusdem æstimatione, omni causa atq; accessionibus,  
non abs re erit, terminos istos explicare, ut hinc liquidius eò de  
quidditate ejus quod interest constare possit. Et Rei quidem  
nomen generale aliàs est, continens non modò res corporales,  
& quæ sunt in patrimonio, sed etiam incorporales, & quæ sunt  
extra patrimonium nostrum. *l. 5. l. 23. ff. de V. S.* Hic autem res  
ipsum Corpus illud est, quod *Jctis* species, Philosophis verò  
individuum dicitur, puta Titius aut Sempronius: A quo omnino  
alienum est id interesse, quippe quod extra corpus s. rem ipsam,  
& veram ejus æstimationem est. *l. 50 ff. de furt.* seu quæ re ipsa non  
continetur, nec ex eâ dependet, sed extrinsecò obvenit, prout ipse  
ita *Jctus in l. 13. pr. ff. de act. empt.* Tignum, ejusdem pretium,  
atq; interesse ex vitio dissimulato natum, probè segregat. Nec  
est,

est, quod quis vel rem esse id quod interest, vel intra rem consistere eidemq; inesse existimet, ob *l. 27. pr. & l. 80. §. 1. ff. de furt.* in quibus locis Jcti de interesse propriè accepto procul dubio agunt, & tamen illius æstimationem ad ipsum corpus referendam esse scribunt. Nam Jcti ibi non aliter æstimationem corporis surrepti in ejus quod interest computationem venire statuunt, quàm si tantundem, non verò amplius quid interfit. *arg. l. 3. §. fin. ff. de eo per quem fact.* Cæterùm, quod interesse æstimatio sit, vel in re ipsa illud insit, nullibi asserunt. *Ferret. hic. n. 6. Ludov Charond. 1. πρεθαιων. 8.*

§. XII. Pretium id appellari, Varro author est, quod æstimationis emptionisq; causa constituitur: Dictum quasi peritium; quia statui debet ex communi opinione istorum, qui rerum illarum periti sunt, non prout cuiq; videtur. *Goedd ad l. 193. ff. de V. S. n. 2. Hub. Giphm. ad §. 1. J. de empt.* Hinc rei æstimatio vocatur, quod sc. qualitati Rei, æqualitate quantitatis respondere debeat, quæ vulgo hodiè valor vocatur. *l. 1. ff. de contrab. empt.* Inde q; in Jure nostro rei æstimatio dicitur, quæ non ex affectu singulorumq; utilitate, sed communiter fungitur. *l. 33. ff. ad L. Aquil. l. 63. ff. ad L. Falcid.* hoc est verum pretium, quod valorem ipsius rei æstimationi subjectæ repræsenterat, & ut *Baldus in Addit. ad Spec. d. l. §. 2.* loquitur, obligationem primævam concernit, cum interesse saltem ad secundariam pertineat. Ex quo fit, quod, si absolvatur quis ab interesse neutiquam censeatur absolutus à restitutione pretii. *l. 11. §. fin. ff. de act. empt.* quemadmodum nec, si damna & interesse quis resarcire promittat pretium venire solet. *l. 40. §. 1. ff. de condit. & demon. Rebuff. hic in praf. n. 48. & 60.* Pretium itaq; cum dicitur, pecunia intelligitur, quæ, quòd æstimandarum rerum causa tantum inventa ac instituta sit, pretii nomine venire solet. *l. 72. ff. de V. O. l. 42 ff. de fidejusf.* Propriè tamen pretium est, cum æquâ facta æstimatione pecunia pro rebus solvitur; neq; verè pretium esse potest, nisi quod sit alicujus rei pretium. Et sic pretium à re ipsa discernitur, quod illud præcisè in pecunia numerata, hæc autem in alia specie consistat, pulchrè *Franc. Connan. lib. 7. Com. cap. 5. n. 2.* Sed & ab interesse pretium, prout

jacet & seorsim afficit, maxime differt *l. 12. C. de act. empt.* pretium namq; ut dictum, vel communi hominum placito, vel contrahentium arbitrio definitur, & sic certum est semper: Interest vero non ex conventionem contrahentium, sed utilitate singulorum aestimatur, & contingenter ex facto vel cessatione oritur, adeoq; incertum esse dicitur. *§. fin. J. de V. O. l. 24. ff. de R. J. ibiq; Phil. Matth. n. 4.* Et sane, in pretii consideratione rem, quanti ea revera valet spectamus; in eo autem quod interest, damna occasione rei illata aut lucra intercepta intuemur; quæ pro varietate temporum ac circumstantiarum variant, & modo minoris *l. 9. §. ult. ff. ad exhib.* modo majoris sunt *l. 1. pr. ff. de act. empt.* Adeoq; cum certâ lege hæc circumscribi nequeant, factâ ab actore probatione, juxta moderationem in nostra *L. Un. præscriptam*, discreti Judicis arbitrio determinanda veniunt. *Molin. tr. de inter. cap. 9. Hein. Canis. ad tit. X. de usur. cap. 1. n. 8. Jac. Cujac. 9. Obs. 31.*

§. XIII. Causæ vocabulum variæ aliâs significationis est. Sed quod ad præsens institutum pertinet, Causa vel jus & conditionem rei indigitat, e. g. ne res usucapta, turbata, deteriorata, aut in tempore tradita sit. Unde, cum Dominium dicitur transire cum suâ causa, in *l. 67. ff. de contr. empt.* intelligitur ut transeat cum conditione, nimirum ut quo jure apud tradentem fuisset, etiam sit apud accipientem. *Don. 4. Com. 15. Vel potius qualitatem rei designat, quæ rem circumscitit, eamq; gratam & acceptam reddit, veluti Bonitas, Libertas Immunitas, Amplitudo. l. 86. ff. de V. S. Gothofr. in not. ad Rubr. ff. de Usur.* Dupliciter autem vocabulum hoc accipitur, stricte sc. & latè. Illo sensu causa dicitur, quæ propriè nec usura nec fructus est, ut partus, vel pensiones. *l. 28. §. 1. l. 36. ff. de usur.* Hoc sensu v. causa omnes omnino fructus, partus, foetus, eorumq; foetus, ædium pensiones, navium vecturas, omnemq; utilitatem comprehendit, quæ modo ex re ejusque usu percipi potest. *l. 17. §. 1. ff. de R. V. l. pen. §. 5. ff. si ususfr. pet. l. 9. §. 5. & 7. ff. ad exhib. l. 2. l. 8. l. 38. §. 7. ff. de usur. l. 35. ff. de V. S.* Quo nomine causa est totum istud, quod ob rem vel ex eâ petitor habiturus fuisset, si tempore litis contestatæ res illi restituta esset, prout ipsi Jcti hoc ita exponunt

ponunt in §. 3. 7. de Off. jud. l. 20. ff. de R. V. & l. 31. ff. si cert. petat.  
Hein. Zoes. in Com. ad tit. ff. de usur. n. 44. Wesemb. in c. ff. ibid. §.  
fin. Quali dicas, id omne quod in causam venit, ut sic causa  
Synecdochicè sumatur pro omni eo quod in causa ac petiti-  
one versatur, iudicioq; continetur. arg. l. 91. §. ult. ff. de leg. 1. Hil-  
lig. ad Don. 20. Com. 5. in pr. Hinc etiam post litem contestatam  
causa in restitutionem venire solet. d. l. 2. ff. de usur. eò quod res  
petita talis danda sit, qualis erat cum petebatur. l. 35. ff. de V. S.  
Erat autem ab initio ejus conditionis, ut jura, fructus & omnem  
causam, quasi partem quandam ac naturalem sequelam, vi &  
Virtute sua simul includeret. l. 44. ff. de R. V. l. 23. ff. de V. S.  
eamq; naturaliter refunderet, nisi protracta restitutio fuisset.

§. XIV. Accessio (quæ vox non Magistralis sed Legalis  
est, ut constat ex Rubr. ff. de usur.) adjectionem ad rem princi-  
palem, accessoriãq; incrementum significat. Unde dicitur,  
plus esse non posse in accessione, quàm in re principali §. 5. 7. de  
fidejus. Et modò latè ac generaliter sumitur, ut omnem simul  
rei causam contineat: modò stricte ac propriè, ut ea tantum  
comprehendat, quæ extrinsecus rei accedunt. Quo sensu in-  
tellectus Bachov. reprehendens Wesemb. in c. de usur. §. fin. in  
not. quod nimirum causam per accessionem definiat, excusari  
poterat: De còterò omnino sententia Wes. salvanda erat.  
Et quanquam accessionis nomen hic quoq; videatur specificè  
positum, & quasi distinctum à partibus reliquis: Potius tamen  
est ut latissimè pateat, suãq; generalitate ejus rei quæ in judi-  
cium venit, cujusq; nomine actio & persecutio instituitur, ap-  
pendices, consequentias atq; sequelas omnes comprehendat, ut  
post Cujac. Gothofr. ad Rubr. ff. de Usur. & Zoes. in Com. ibid. n. 1.  
notârunt. Nec refert, ex re ipsâ accessiones istæ proveniant,  
ut sunt fructus, partus, usuræ. l. 2. ff. de in diem add. l. 50. ff. ad SCt.  
Treb. sive extrinsecus rei accedant, ut sit alluvione, consolidatio-  
ne, servorumq; acquisitione. l. 17. §. 1. l. 33. l. 34. ff. de R. V. l. 29. ff. de  
hered. pet. l. pen. §. 5. ff. si ususfr. pet. l. 31. §. 1. ff. si cert. pet. Hillig.  
ad Don. 20. Com. 5. lit g. Gothof. d. l. Quod ut rectius eò perci-  
piatur, varias accessionis species, pro modo quo vulgo discer-  
nuntur, subjicimus. *Alia itaq; accessio dicitur Naturalis, quæ*  
natu-

naturaliter ex re ipsa ejusq; potentiâ promanat, ut sunt fructus poma, pyra, similiaq; l.44. ff. de R.V. Item pecudum foetus, ut agni, hoedi, vituli. l.28. pr. ff. de usur. *Alia dicitur Quasi naturalis*, quæ ex usu rei, ad quem ea sui conditione destinata est, producitur, ut sunt ædium pensiones, navium curruumq; vecturæ. l.36. ff. de usur. l.62. ff. de R.V. Et hæ duæ species quandoq; causæ nomine veniunt, cum appellatione causæ generali omnia ea contineantur. per l.20. ff. de R.V. l.31. pr. ff. de R.C. l.38 §.7. ff. de usur. *Alia dicitur Civilis*, continens eam utilitatem, quæ nec ex re ipsa s. specie, nec ejus verò usu, sed occasione saltem pecuniæ provenit, & civili ratione ac Jure debetur, ut usura, nauticum foenus, & similia l.29. ff. de hered. petit. l.62. ff. de R.V. l.39. §.1. ff. de leg. 1. Wesemb. ad § 29. J. de R.D. n.8. Ant. Fab. in Cod. suo. tit. de usur. def.33. n.3. Hinc Jctus usuram in fructu esse negat, eò quod non ex ipso corpore, sed ex aliâ causa i. e. novâ obligatione debeat. l.121. ff. de V.S. ibiq; pulchrè Gæda. n.3. *Alia deniq; dicitur Accidentalîs*, eaq; duplex est, circa & extra rem: *Accessio illa dicitur*, quæ ex valore rei adaucto, ob annonæ caritatem, vel alium casum, unquam haberi potuit & sic æstimationem quanti plurimi comprehendit. l.3. §. fin. l.21. §.3. ff. de act. empt. *Hæc accessio v. dicitur*, quæ vel extra communem rei bonitatem & valorem, forsan ex negotiatione, aut alio verisimili lucro haberi poterat. d. l.21. §.3. vel si extrinsecus, occasione saltè rei, aliquid obveniat, ut contingit delatione hereditatis servo factâ l.52. §.28. ff. de furt. l.8. ff. de Evid. l.3. ff. de cond. furt. Cum quâ posteriori specie interesse nostrum convenit. Caterùm patet, opinor, quàm maxime id quod interest à Causa, reliquisq; Accessionibus omnibus distet. *Hæ* siquidem, cum vel ex re ipsa ejusq; potentia naturali producantur, vel ex usu, ad quem res sui conditione destinata est, debeantur, pars quodammodo vel naturalis saltim sequela ipsius rei sunt, utpote cujus appellatione etiam continentur. l.23. ff. de V.S. *Istud v. neutiquam* ut pars aut naturalis etiam rei sequela æstimari potest, cum regulariter extrinsecus, i. e. nedum extra ipsam rem, sed & extra omnem ejus causam, ratione moræ aut culpæ in omittendo aut committendo commissæ, obveniat.

§.XV.

§. XV. Explicatior autem ut res fiat, facti speciem supponimus. *V.c.* Titius fundum Tusculanum, vel equum hunc aut illum Cajo 100. Coronatis vendit, simul atq; de pretio inter ipsos convenit, Emptio & Venditio contracta censetur. *arg. §. 1. J. de empt. vend.* In quo Contractus genere fundus aut equus est ipsa res principalis in contractum deducta; pretium vero sunt 100. illi coronati, quos, si Emptor solvat, nec Venditor rem tradat, in id quod interest ille agere potest *l. 1. pr. ff. de act. empt.* Quod interesse sanè non est ipsa res in contractum deducta, nec ejusdem æstimatio, vel si malis, pretium conventum, nec arbores in fundo crescentes, nec etiam segetes, quæ radices agendo, fundo coalescunt, & sic accedunt. *§. 32. J. de R. D. l. 9. ff. de A. R. D.* Sed potius est illud ipsum, quod fundum equumve venditum habuisse, Emptoris interest. *d. l. 1. ff. de act. empt.* hoc est, utilitas ablata nobisq; repræsentata occasione fundi vel Equi. Quid enim si Emptor diligentius agrum colere? ex agro segetem facere? Vel Eques peregrè abire debuit? Non solum damni sed & lucri rationem habendam docet *J. C. in l. 2. §. fin. ff. quod cert. loc.* Cum quo coincidit, quod in nostrâ, *L. Uln.* dicitur, Veteres non solum ex damno, sed & ex lucro interesse statuisse. Planum igitur est, interesse non contineri ipsâ rei substantiâ, ejusdem causâ sive formâ, nec essentialiter ex iisdem dependere, sed extrinsecus venire, atq; ut Accidens rem solummodò comitari, cum ex mora solvendi aut tradendi immediatè resultet. *Lud. Charond. d. l. Cam. Plaut. bic. vers. hoc quod inter. n. 44.* Ex his tamen illud colligitur, quod, quoties venit id quod interest extrinsecus, multò magis accessio naturalis vel quasi, itemq; causa rei venire intelligantur, non tantum per locum à minori, sed etiam appellatione Rei principalis, cujus quasi pars quædam aut naturalis sequela audiunt. *d. l. 23. ff. de V. S. Caballin. bic. n. 9.*

§. XVI. Liquidissimè ex jam dictis constare puto & illud quid sentiendum de commentitiâ *Ddum.* divisione, quâ ex antitheto interesse Extrinseci aliud Intrinsecum constituunt, nihil aliud efficientes, quàm quod confictis hisce vocibus & veram doctrinam obfuscent, & litium penè inextricabilium materiam

C

teriam

teriam suppeditent. Præterquam enim quod divisio ista nullo  
juris loco fundata, sed ex violentâ *l. 21. §. 3. ff. de act. empt. per-*  
*uersione, nec non GL. ac Ddum. cerebro nata fuit, teste Socin.*  
*hic.* Mirum etiam est, quàm acerrimè ipsi inter se Dd. super ex-  
positione membrorum divisorum, eorumq; effectibus & exem-  
plis digladiantur ac nusquam ferè conveniant invicem; ut *Cyn.*  
*hic. col. 7.* ingenuè non minus ac verè fateatur, ad sciendum di-  
scrimen interesse intrinseci & extrinseci, eundum esse per pro-  
fundum Pelagi. Quantum tamen colligere licet, Intrinsecum  
interesse vocant, quod est intra rem, vel ut alii volunt, quod  
est circa rem, & sic ipsam rem vel ejusdem æstimationem, item-  
que quod ex re ipsâ immediatè provenit, intelligunt, ut fructus,  
partus, & similia: Extrinsecum autem interesse vocant, quod  
est extra rem, & sic non ex re ipsa, sed ejusdem saltem occasio-  
ne obvenit, & aliunde rei accedit, ut hereditas servo delata.  
Quæ partitio prorsus ferenda non est. Sicut enim posteriori  
membro nihil est verius, sc. extrinsecum interesse illud dicere,  
quod extra rem obvenit: Ita anteriori membro nihil est absur-  
dus, interesse intrinsecum illud vocare, quod circa rem con-  
sistit. Nam, ut superius constitit, principalis rei æstimatio,  
toto genere ab eo quod interest discrepat. *l. 193. ff. de V. S. Jo.*  
*Parlador. 1. Rer. quotid. 6. §. 2. n. 21.* quare nec ad eam hujus inter-  
pretatio extendenda: Infinitum siquidem in Jure discrimen  
esse perhibetur, ex re ipsâ vel ejus causa aliquid procedat, num-  
verò extrinsecus propter eam obveniat. *l. 13. §. 7. ff. de his qui no-*  
*tant. infam. l. 20. §. 3. ff. de her. petit. l. 50. §. fin. ff. de pecul. Hein.*  
*Bocer. Clasf. 6. disp. 29. th. 15.*

§. XVII. Sed quid est, quod Paul. Jctus in famosissimâ  
*l. 21. §. 3. ff. de act. empt.* scribit: *Si per venditorem steterit, quo mi-*  
*nus rem tradat, omnis utilitas, quæ modò circa rem est, in æstima-*  
*tionem venit:* Nonne, ut vulgò quidem Dd. opinantur, ipse  
Jctus ad differentiam utilitatis circa rem, aliam intra vel extra  
rem constituendam esse innuit? Durus sane nodus; quo &  
*Bart. hic.* implicatus, & cum ipso plures decepti. Eo ut expe-  
dirent se *Lud. Charond. d. l. & Eguin. Baro. lib. 4. de divid. & in-*  
*divid. cap. ult. locum illum Pauli ad solam quanti plurimi æsti-*  
*matio.*



mationem restringunt, quam explicationem suadet & confirmat Jctus in l. 3. §. fin. ff. eod. Attamen vix ac ne vix asseri poterit, in d. l. 21. §. 3. tantum agi de æstimatione quanti plurimi, remota omni tractatione ejus quod interest. Præterquam enim quod sub generali illâ *omnis utilitatis* appellatione, de quâ Jctus ibi agit, non incongruè id quod interest venire solet, ut supra demonstratum: Apertius etiam de eo tractat, dum id quod ex vino negociari & lucri fieri potuit, in æstimationem venire negat. Magis itaq; est, ut contra *Baron. & Charond.* cum aliis *Dbus.* statuamus, in d. l. 21. §. 3. ejus etiam quod interest mentionem fieri. Quod enim quæstû mercator indulget, non ideò fit, quod tanti res valet, sed quod mercibus fortè suis indigeant homines, eâq; occasione nunc utitur: hoc autem nemo rectè dixerit, ex re proficisci, sed propter negotiationem potius percipi, ut loquitur Jctus in l. 21. ff. de her. vel act. vend. id est, curâ, operâ & diligentia seu mavis industriâ & sagacitate ipsius negotiantis. *Donel. 26. Com. 23.* Sed cum contraria non sint, unius legis plures esse partes; salva res erit, si dicamus utramq; sententiam in d. l. 21. §. 3. contineri. Placet itaq; Baronis opinio, asserentis, Paulum ibi agere de æstimatione quanti plurimi: nec displicet sententia eorum, qui evincunt, ipsum simul ejus quod interest meminisse. Exinde verò inferre non licet; interesse aliquod dari, quod intra rem sit, eò quod in principio d. §. 3. Jctus agat de æstimatione quanti plurimi; Sunt enim diversæ illius §. partes, eâq; ne utiquam confundendæ. Quod enim ibi dicitur: *omnis utilitas Emptoris in æstimationem venit, quæ modo circa rem consistit*, i. e. quæ Existentiæ suæ causam ex re ipsa habet, eamq; quoad non subducitur, concomitatur, seu, ut *Donel. tr. de inter. cap. 11. declarat*, quæ certò, & ex eo solo quod præstandum erat, haberi potuit. *Dn. Frantz. Com. ad ff. de act. empt. n. 76.* Hoc nihil est aliud quàm æstimatio quanti plurimi, de quâ hæcenus agitur. Illudq; indubiè ex eo patet; quod quæ hic circa rem dicitur vini utilitas, paulò post, dicitur crescens obligatio, vinum, quod hodiè plaris est. *Goth. in not. ibid. lit. p.* Sed quod subjicitur: *neq; enim si potuit ex vino putâ negociari & lucrum facere &c.* In eo Exempla ejus quod interest vi-

vida proponuntur. Ex quibus tamen si illud induxeris, totum Pauli locum propterea de eo quod interest intelligi debere, quàm fores absurdus? Æstimationem enim quanti plurimi, de quâ primò actum, appellari interesse quanti plurimi, nuspiam ex Jure probari posse, testatur *Charond. d.l.* Quare exempla hæc subjecta, id quod ab initio susceperat Jctus, sc. in propositâ facti specie solam quanti plurimi æstimationem considerari, magis confirmat; idemq; est, ac si dixisset, quando venit æstimatio quanti plurimi, cessat disputatio super interesse, quod venit ex lucro impedito aut damno accepto. Et sic quod dicitur, non æstimari nec attendi utilitatem quæ extra rem est, rationem habet, quando petitur id quod interest ex morâ & negligentia, puta quia Titius non solvit aut tradidit, quod ipsi incumbebat: Cœterùm, si petatur id quod interest ob factum commissum aut dolum, contra eum fortassè qui vendidit vas vitiosum, rectius est utilitatem extra rem etiam in reputationem venire, licet ea vel duplum excedat. *l. 6. §. 4. ff. de act. empt. Pet. Costal. in Adversar. ad d. l. 21. § 3. & l. 43. ff. eod. Alciat. ad h. l. Un. vers. tertia questio. col. 2.*

§. XVIII. Patet igitur quàm procul à verò sint Dd. utilitatem *circa rem* de interesse intrinseco explicantes. Non enim ideò utilitas *circa rem* dicitur quod ex corpore rei nasci debeat, in quo, iudice Donello, *pleriq; errant atq; falluntur insigniter*: Sed quod rei saltem accedat eidemq; cohæreat. Ut sane contraria non sint, *circa rem & extra rem* esse. Imò omnis utilitas *circa rem*, extra rem est. Nam & quæ utilitas per rem acquiritur, si ejus parandæ causa est in re debita, quantumvis extrinsecus obveniat, *circa rem* tamen consistit, quippe quam res secum fert & adjunctam habet. Ut si hæreditas servo delata, isq; evictus vel occisus sit *l. 8. ff. de Eviction. l. 23. pr. ff. ad L. Aquil. l. 3. ff. de condict. indeb. Dav. Lindner. Concil. LL. Civ. lib. 1. conc. 22. n. 26. Bachov. ad Tr. d. l. lit. D. vers. non illud.* Utilitas omninò *circa rem*, i. e. personam servi consistit, ratione sc. delatæ hereditatis, quæ cum persona servi venit: Et tamen extra rem ipsam est, quia aliundè servo accessit. Ideoq; non quid comparetur, & unde veniat, sed unde quærendi causa sit, spectandum venit.

Hinc,

Hinc, quando supra diximus, omne interesse Extrinsicum esse, verba non captanda sunt, ac si statuamus interesse ita extra rem esse, ut plane sine ea consistat; Sed tantum extra ipsum corpus, causamq; rei esse putamus, ita ut occasione rei accessoriè debeat. Insuper, non sufficit vana & incerta spes utilitatem illam consequendi, quemadmodum si retia, ad capiendos pisces exposita, fracta sint, & piscator loco interesse aestimationem piscium non captorum petat, minimè audiendus erit, cum incertum sit, an omnino caperentur, ideoq; retium tantum aestimationem recipit. *l. 29. § 3. ff. ad L. Aquil.* Sed requiritur, ut utilitas illa ad manus fuerit, & quidem ex eo solo quod præstandum erat, non si aliunde ejus etiam copia esse poterat. Quo modo *in d. l. 21. § 3. ff. de act. empt.* rectè emptori denegatur pretium famulorum fame necatorum, ob frumentum à Venditore in tempore non traditum; quia sc. aliunde potuit habere ex quo familia viveret. Et sic damnum quod hoc casu ipsi inferitur, non tam moræ Venditoris, quàm inopiæ ipsius emptoris adscribendum, ut optimè deduxit *Donell. 26. Com. 23. & post eum Dn. Frantzk. Com. ad ff. tit. de Evict. n. 892.* Et sic destructâ vitiosa illâ Ddum. opinione, qua, utilitatem circa rem, intra rem esse seu ex re provenire, somniabant; Divisio ipsa ceu manca ac frustratoria rejicitur. *Christoph. ab Hagen. tr. de usu usurar. cap. 5. n. 198. Bocer. d. l. th. 16.*

§. XIX. Divisioni priori adjacere videtur illa, qua Dd. interesse aliud Remotum aliud propinquum constituunt. Ita enim *Card. Tusch s. d. l. Concl. 297. n. 13.* asserit, interesse intrinsicum & Extrinsicum potius propinquum & remotum dici debere. Quam divisionem & alij magni nominis Viri Legitimam, & in jure fundatam esse statuunt. *arg. l. nostræ Un. § l. 21. § 3. ff. de act. empt. Caball. hic. n. 12. Christ. ab Hagen. d. l. n. 194.* Sed nec hæc sententia placere potest. Tantum enim abest, ut Rescripto nostræ *L. Un.* ea probetur, quin potius refellatur. Statuit enim D. Justin. ut quod reverâ inducitur damnum, hoc reddatur, & non ex quibusdam machinationibus aut immodicis perversionibus in circuitus inextricabiles redigatur. Quid verò aliud est Remotum interesse, quam quod non ex propinquis & legitimis causis,

sed ex perversionibus quibusdam provenit? Nec etiam respon-  
so Jcti *in d. l. 21. §. 3.* sententia illa confirmatur, quando scribit:  
*omnis utilitas in æstimationem venit, quæ modo circa rem consistit:*  
Quod quidem multos fefellit. Verum, ut supra ostensum, in  
verbis istis Jctus non de eo quod interest (quod, cum circa rem  
consistere dicatur, falsò propinquum Dd. vocant) Sed de æsti-  
matione quanti plurimi agit, ut satis colligitur *ex l. 3. §. fin. ff. eod.*  
Frustra v. omnes sunt, qui æstimationem quanti plurimi, de in-  
teresse quanti plurimi (quod jus nostrum ignorat, & imò abho-  
ret) interpretantur. Ut sanè & hæc divisio tanquam ficta, &  
in jure non fundata per se corruat facillimè. *Lud. Charond. d. l.*

§. XX. Notæ haud melioris est ista aliàs celebratissima  
divisio interesse in Singulare, Commune & Conventum, dili-  
gentius tantò expendenda, quantò ad eam reliquæ omnes acce-  
dunt propius, in eamq; quasi revolvuntur, ut loquuntur *Socin. hic.*  
*in Rubr. n. 97. & Alciat. eod. cap. 4.* Communi itaq; Dd. calculo  
comprobatum, Interesse singulare id esse, quod singulari i. e. pri-  
vata cujusq; affectione æstimatur: Commune, quod communi-  
ter seu communi hominum judicio æstimatur: Et Conventum  
deniq;, quod conventionem partium ex adjectione poenæ promissæ  
æstimatur. *Schneid. ad §. fin. J. de V. O.* At, ex ambiguitate voca-  
buli interesse superius enucleatâ, facile de veritate hujus distri-  
butionis constare poterit. Et si quidem in Latiori significatu,  
quo & æstimationem includit, vocabulum hoc sumatur, forsân  
tripliciter ejus quod interest æstimatio considerari posset, com-  
muniter se singulariter & ex conventionem. *arg. l. 2. §. fin. ff. qui*  
*satisd. cog. l. 4. pr. ff. de in lit. jur. l. 21. pr. l. 33. ff. ad L. Aquil. Bachov. ad*  
*Tr. V. 2. D. 23. th. 4. post Salicet. hic.* Attamen herclè, singularitèr,  
communitèr, aut conventionalitèr interesse exindè cum *Bachov.*  
*& Salicet.* minus rectè dixeris. Quia sive rarò sive frequenter  
eveniat ut intersit, undiq; inter esse semper ex fortuna seu casu  
fortuito dependet, & hoc est quod suus vulgò cuiq; dicitur in-  
natus genius: Amplius, augmentum rei non mutat *ovoiar* aut  
substantiam, sed res aucta manet eadem, nec enim Titius ideo  
mutatur, aut alius est à se, quia nunc adolescit, aut adolescens  
alius à se quando senescit: augmentum quippè ut augmentum  
venit,

venit, & corpus in se tanquam subjectum, qualitates ejusmodi capit. arg. l. fin. ff. de instr. vel instr. leg. l. 76. ff. de judic. Marc. Lycklam. à Nyebolt. lib. 7. Membran. Eclog. 14. Et sic etiam interesse. Quod ipsum vocabulum porrò, si in strictiori ac proprio suo significato accipiatur, magis tantò divisionis hujus expers est. Nullum enim interesse datur singulare, quod ex affectione cujusq; singulari æstimetur. l. 33. ff. ad L. Aquil. l. 63. ff. ad L. Falc. Et quanquam tanta quandoq; Affectus ratio habeatur, ut etiam ex simplici affectione actio detur, quæ aliàs competitura non erat, quod patet ex l. 35. ff. de minor. l. 54. ff. mandat. l. 7. ff. de serv. export. & l. 36. ff. de bon. libert. Attamen ex affectu suo nemo magis quid consequitur, quàm quod res reverà valet, adeoq; intuitu affectus nec æstimatio nec condemnatio augetur. Donel. 26. Com. 15. Bachov. ad Tr. d. l. Dn. Frantzck. Com. ad ff. tit. de Evict. n. 895. seq. Umm. disp. ad Proces. 21. tb. 10. n. 58. in fin. Quod si vero id singulare interesse dicendum, quod ex utilitate cujusq; æstimatur, omne singulare est. Eguin. Baro lib. 4. de divid. & ind. Nullum etiam interesse commune datur. Commune enim dicitur quod etiam aliorum est. Et si interesse commune dicendum esset ex communi hominum æstimatione, sanè omne commune esset, unaquæq; enim res æstimari debet communiter i. e. quanti omnibus valet. d. l. 33. ff. ad L. Aquil. l. 63. ff. ad L. Falc. Nec verò, quia æstimatio communis, statim etiam res quæ æstimatur, talis erit. Quin etiam aliud est interesse, aliud ejusdem æstimatio: Id enim quod interest, æstimari dicitur quanti est. l. 21. §. fin. ff. ad L. Aquil. Et imò interesse est utilitas mea propria & privata, non communis. Quilibet enim suam utilitatem persequitur, non alienam; quod suà interest, non aliorum, petit; ob damnum sibi non alij illatum agit; Lucrum quòd ipse, non alius amisit, investigat. l. 38. §. 17. ff. de V. O. ideoq; Emptoris seu actoris interesse dicimus. l. 1. ff. de act. empt. & Jcti hinc inde in responsis suis ejus quod interest in numero singulari meminerant, quod satis indicio est, nullum interesse dari commune, quippe cujus nec unquam in jure mentio fiat. Alciat. d. c. 4 n. 13. Pet. Loriott. tr. de inter. axiom. 8. Nullum deniq; interesse Conventum datur. Poena potius est; nec uspiam illud legere memini, quin poena sit. §. fin. J. d. V. O. l. 38.

§. 17. ff. eod. l. 71. pr. ff. pro. Soc. Sed maxima inter hæc differentia est: Cum enim interesse incertum sit. *d. §. fin.* pœna certa est semper, cum ex conventionem partium determinationem habeat. Hinc pœna etiam petitur tunc, cum nihil interest: petitur enim non ex eo quod nostrâ interest, sed quia promissa est, remota omni quæstione, an intersit. *d. l. 38. §. 17 ff. de V. O.* Quare & divisio, hæc, ut impertinens, diu jam explosa fuit. *Bocer. d. l. 14.*

§. XXI. Si ergò id quod interest in sua genera diducere placeat; ejus non aliæ videntur esse species, quàm damnum illatum aut lucrum amissum. In his enim tota ejus vis posita, hæc totam ejus naturam explicant, atq; ab iisdem totum illud promanat. *Lud. Charond. d. l.* Quanquam enim nescii non sumus, *Jac. de Raven. Alb. de Rosat. Pet. de bella Pert. Ant. Fumeum. Æmil. Ferret. Donellum,* aliosq; Jctos clarissimos, unicum tantum interesse agnoscere, quod secundum majus & minus varietur, & nunc crescat nunc decrescat, ex quo nullæ ejus species constitui queant. Neutiquam tamen sententia ea amplectenda videtur. Non enim ex eo, quod interesse secundum majus & minus variatur, varias ejus species induci largimur: Sed quoniam ex variâ causâ, & nunc ratione damni dati, nunc lucri intercepti debetur, varias ejus species constitui putamus, quarum altera damni emergentis, altera lucri cessantis vocatur. Interesse itaq; damni emergentis illam complectitur utilitatem, quæ actori ex factâ patrimonij diminutione abest. Interest enim nostra, ut de nostro nihil nobis decedat. Exempla ejus sunt, si Creditor ob protractam solutionem damni aliquid passus puta, quod corruit ejus domus propter defectum pecuniæ, quâ eam restaurare poterat, vel quod alibi pecuniam sub usuris accipere, vel frumentum aut alias res cariùs emere, vel res suas vilius vendere, vel generalitèr modo quocunq; fraudem in re suâ pati coactus fuerit. Interesse verò Lucri cessantis, illam continet utilitatem, quam vel ex re suâ vel alienâ Liberalitate, justè actor consequi potuisset, nisi impeditus fuisset. Interest namq; nostra, ut ex re nostrâ, vel etiam liberalitate alienâ, commodi quid percipiamus. Exempla ejus sunt, si Creditor pecuniam suam, quâ v. g. negotiari, aut prædia vel annuos redditus aut alias res necessarias  
compa-

comparare consueverat, alteri roganti mutuo det, & ille die præfixo eandem non restituat, Lucrum, quod hac ratione facere impeditur, ipsius interesse dicitur, quod rectissime peti, & imò in conventionem ultra sortem etiam ab initio deduci potest. *Thom. de Aquin. 2. 2. qu. 78. art. 2. Dom. Sotus. lib. 6. de J. & J. q. 1. ar. 3. Mart. ab Azpilc. Navarr. Tom. 1. tr. de Usur. n. 41. 42. & Tom. 3. cap. 17. n. 211. Hein. Canis. in prælect. ad tit. X. de Usur. c. 1. n. 7. Alex. Trentacinq. Lib. 1. Resol. Un. de inter. n. 4. Bocer. d. l. n. 17.* De utriusq; hujus speciei æquitate, fundamentis & rationibus, inferius sub membro tertio plenius constabit.

§. XXII. In his autem omnibus meminisse oportet, utriusq; interesse & damni emergentis & Lucri cessantis quæstionem in facto non verò in jure consistere. *l. 24. ff. de R. J.* hoc est, certo jure ejusdem æstimationem non contineri, sed à discreto judice eam ineundam esse, ex absentia lucri & præsentia damni, quod incurrit creditor; Cujus tamen probatio ante ipsi incumbit, quam debitor nomine eo comdemnari possit. *l. 2. ff. de probat. Hein. Canis. d. l. n. 8. in fin. Donel. 26. Com. 14.* Cum verò, ut supra constitit, interesse pro varia sui acceptione variè æstimari consueverit, & modò tanti sit quanti res ipsa, sc. in latiori significato, ut ita tum cum vero rei pretio planè coincidat, prout *Thalelaus notavit ex l. 1. C. de ijs qui à non dom. man:* Et in eadem specie pretium restituere jubetur is, unde petitur. *l. 15. §. ult. ff. de R. V.* ac simul id quod interest. *l. 12 §. 4 ff. ad exhib. Modò minoris quàm res. l. 9. §. ult. ff. ad exhib. Modò etiam nihil. l. 13. pr. ff. de re jud. l. 1. §. 5. ff. ne vis fiat ei. Modò pluris quàm res ipsa. l. 1. pr. ff. de act. empt. ibiq; Gothofr. l. 6. ff. de Vi & vi arm. Dav. Lindner Concil. LL. Civil. lib. 1. con. 22. n. 26.* Et hoc postremo genere, pluris æstimatâ utilitate quàm re ipsa, quod excedit verum rei pretium, pœna potius esse censeatur: Sacratissimus Imp. noster, ut modum eidem iniiceret, Constitutionem præsentis L. Un. emisit, quâ in Casibus certis æstimationem ejus quod interest Judices supra duplum; in Casibus incertis verò supra quam revera abest, facere vetat; eamq; tam ex lucro quàm ex damno statuendam esse asserit. *Jac. Cuiac. 9. Obs. 31.* Et sic ipsemet non obscure in tria membra Legem hanc dividit, quo ordine & nos, strictim quidem, Eandem exponemus.

D

MEM<sub>2</sub>



## MEMBRUM PRIMUM.

### *Rationem estimandi in casibus certis*

*exponens.*

§. XXIII. Non adeo mirum, quod Imp. noster Veteres, de eo quod interest addubitasse scribit. Licet enim ipsum interesse dubio procul juris sit & in jure consistat, quippe quod frustra alioquin tot essent LL. de eo editæ, cum de facto consulentibus Jcti respondere non soleant, ut ex l. 79. §. 1. ff. de judic. notavit Rebuff. Gl. *Quantitatem. hic. n. 22.* Attamen, quatenus cujusq; interlit, totum in facto versatur. l. 24. ff. de R. J. seu in conjecturali rerum statu positum est, qui ad Jctos vix unquam pertinuit, ac etiamnum nihil ferè pertinet. l. 16. ff. de S. H. Unde Scævola, cum super factis incertis consuleretur, respondit, non posse absolute responderi, cum multa possint oriri, quæ pro bono sint æstimanda. l. 13. §. 1. ff. de ann. legat. Et in simili, de fundo alieno imprudenter empto, & meliorato, post evicto, Celsus scribit; bonus Judex variè ex personis causisq; constituet. l. 38. pr. ff. de R. V. Idemq; Papinianus respondit, facti quæstionem judicantis arbitrio relinquendam esse. l. 1. §. 4. ff. ad SCt. Turpill Ratione non obscurâ, quod facti interpretatio plerumq; etiam prudentissimos quosq; fallit. l. 2. ff. de jur. & fact. ignor.

§. XXIV. Sed si quæras nunc, ex facto quænam Juris addubitatio orta fuerit? Neglectis Glossæ alijsq; Doctorum dubitationibus confictis; Rectius per antiquitatis intervalla caligantium oculi judicârint, veteres Jurisprudentiæ Sacerdotes hæsitasse circa solum modum interesse quantitativum, scil. ad quamnam summam vel Quantitatem id quod interest peti queat, aut quis modus in taxando observari debeat. Et harum quidem dubitationum quædam adhuc in Digestis extant vestigia; Existimantibus nonnullis, interesse etiam duplum egredi, & sic peti posse. per l. 2. §. fin. ff. quod cert. loc. Alijs è contra asserentibus, illud intra dupli limites concludendum esse, l. 43. in fin. ff. de act. empt. maxime cum mediocrium reus facultatum fuerit. l. 44. ff. eod. De quibus omnibus post hanc Const. amplius disputare ociosum esset hominis. Lud. Charond. sup. d. l. Hinc, quando Sacri  
Imp.



Imp noster non adeo multum praestitisse videri poterat, eo quod Dig. jure dupli usus jam obtinuerit. *d. l. 44.* Sciendum, singulare id esse, eo casu, quo ignorans quis alienam rem vendit, quae, postquam emptor magnos in eam sumptus impendit, a vero domino evincitur: Sane dum, ne id quod interest duplum excedere possit, ratio optima subest; quia, cum istae expensae venerint facto emptoris aedificantis aut servum erudientis, non debet is ex facto suo venditorem ad totum interesse obligare. Ideoque ad duplum JCrus illud taxavit, cum venditor, ignorans rem alienam, verisimiliter de tam magna expensa non cogitasset, videl. quod emptor aedificaturus aut servum informaturus esset, & quod Evictione secuta ipse ad omne interesse teneretur, cum non omnes sumptus tam amplos facere soleant, nec multi servi ejus sint artificij, ut agitadores vel pantomimi fiant. *l. 43. in fin. ff. de act. empt. ibiq; Paul. de Castr. & Pet. Costal. in Adversar. n. 7. Rebuff. hic. Notab. 4. n. 9.* Praestitit igitur hoc Imp. noster, ut, quod jure ff. aliquando specialiter determinatum, hac Sanctione sua in casibus certis generaliter fuerit taxatum, quod Solius Caesarea, ni fallor, autoritatis erat. Ut adeo Const. haec novi juris inductiva omnino censenda sit.

§. XXV. Casum varie alias in Jure accipi constat. Sed quod ad rem nostram attinet, casus a JCrus dici consuevit pro controversia quae nata est, quasi quae acciderit casuque contigerit: Et sic propositam facti speciem seu rem ipsam quae in disputationem incidit, significat, hoc est; res gestas & facta incidentia, ex quibus obligatio oritur, postmodumque in id quod interest agitur: Quomodo accipitur Juliano *in l. 10. ff. de LL. Graecis casus themata vocantur. Jac. Cujac in m. C. hic. § 9. Obs. 31. Don. hic. c. 5. Lud. Charond. d. l. Bocer. d. l. rh. 26. & Dd. comm.* A quibus singularis est *Molin. hic. n. 3.* dum per casum, contra alios, non intelligit simpliciter Contractum vel aliud negotium, unde obligatio oritur, sed contractum vel aliud negotium cum sua circumstantia, ex qua accesoria obligatio ad interesse producitur. Quam recte, infra patebit.

§. XXVI. Certum quid sit, Sex. Pedius docet *in l. 6. ff. si cert. pet.* Et in propria signatione illud dicitur, quod in oculos

D 2

cadit,

cadit, & demonstrari cerniq; potest: Seu, ut *Alciato ad d. l. 6. sonat*, quod liquidò apparet, & oculari sensu deprehenditur; à cernendo ducto verbo. *Jac. Curt. l. ενασων. 13.* Certum itaq; vocatur, quod definitum ac decretum quasi est ita esse, post *Bald. Rebuff. hic. in Gl. Quantitatem. n. 28.* Quo modo Sac. Imp. nostro casus certi hic audiunt, qui certum quantitatem vel naturam habent. Quo sensu & *J. C. in d. l. 6. si cert. pet.* certum esse ait, cujus species vel quantitas, quæ in obligatione versatur, aut nomine suo, vel eâ demonstratione quæ nominis vice fungitur, qualis quantaq; sit ostenditur. Si itaq; ad amussim examinare quis velit, quinam casus certi vel incerti hoc loco dicantur: ante omnia videndum, an pretium certum. §. 2. *f. de empt. vel merces certa l. 35. §. 1. ff. locat.* dicta sint: indeq; dispiendum an res in contractum deducta certa sit vel incerta. Et siquidem merces, pretium, vel res omninò certa fuerint, contractus & consequenter casus etiam certus erit: quemadmodum, si res, merces & pretium incerta fuerint, contractus & simul casus omnimodo incertus erit. Si verò contractus ex alterâ tantum parte incertus sit, ut puta si vel res in contractum deducta incerta sit, vel si pretium certum dictum non sit, ex eâ parte incertus quoq; casus erit. Sic e. g. Servitutes, usus fructus, obligationes, possessiones, quia res certæ non sunt; item facta omnia, quia non sunt nisi cum fiunt, vel posteaq. facta sunt; nec non fructus & partus eò quod nondum sunt, incertos ex suâ parte faciunt omnes illos contractus & casus in quos deducuntur. *l. 15. §. 1. l. 40. §. 1. ff. de condict. indeb. l. 75. pr. §. 3. & 4. ff. de V. O. l. 1. ff. de oper. Serv. l. 9. ff. de oper. libert. l. 3. §. ult. ff. uti possid.* E contra, si homo Stichus, fundus Tusculanus, pecuniæ certa summa, frumenti certa quantitas, aut aliud corpus vel res certa, de cujus qualitate vel quantitate constat. *d. l. 6. ff. si cert. pet.* in casum vel negotium veniunt, eundem vel id ipsum omnimodo certum reddunt. *l. 74. pr. & §. fin. ff. de V. O.*

§. XXVII. Hæc interpretatio, ut verissima, ita oranium optima, communiq; fere Dd. calculo ad probata est. In quam rem eleganter scribit *Rebuff. d. l. n. 27. in fin.* Imperatorem usum hic fuisse verbo *Natura simul & Quantitatis*, ut omnem simul certi-

certitudinem, tam ex natura ipsâ, quàm ex dispositione hominis proveniente, comprehenderet, *per l. 24. § 3. ff. de leg. 1.* Et quanquam captet eum *Molin. hic. n. 30.* sententiam hanc communem ultimo loco rejiciens: Ipse tamen captandus magis, dum *n. 3. & 41.* præsentem locum illigit, non de quolibet casu, sed de casu interesse; adeoq; ipsum interesse factò s. negotio principali conjunctum, tantùm autumat esse casum de quo quærat Imp. an certam habeat quantitatem vel naturam? Scilicet, existimat vir cæteroquin acutissimus, id quod interest separari non posse à contractu s. negotio principali, itâ ut omnia simul juncta, contractus, puta, factum seu negotium, & simul ipsum interesse, constituent unum totum principale, de quo disputet Imp. an casus ille certus vel incertus sit? Sed minus rectè. Nam Imp. ilicò taxat id quod interest ad duplum ipsius rei s. quantitatis, in negotium (de quo nudè prius egerat) deductæ. Jam si eidem jungamus id quod interest, idem seipsum (absurdè nimis) excedet, & à seipso excedetur. Amplius, imp. hic omnino taxat interesse quatenus incidit & noviter emergit ex culpa vel morâ: Res verò ipsa jam antea existit, & certa est, cum interesse incertum sit, quare & taxatione indiget. *l. 24. ff. de R. J. l. fin. ff. de prætor. stip.* In eo itaq; consentire possumus *Molinæo*, si quadantenus sententia ejus admittenda, quod sc. Imp. qui quidem præsupponat casum, in quo veniat id quod interest; Sed eo præsupposito, jam illud solùm quærit, an ipse casus seu contractus & negotium in sese consideratum, absq; eo quod interest, certum vel incertum sit, i. e. certam habeat quantitatem vel naturam? Ex cujus thematis indagine pendet Regula ea taxandi interesse, quam saluberrimè *Sacr. Justin.* hac Constitutione sua præscripsit.

§. XXVIII. Certitudo ergò casuum, in quibus interesse ultra duplum veri pretii exigere nequit, ex quantitate vel natura certa æstimatur. Quantitas verò generaliter id, quo quantum quid esse dicitur vel judicatur, significat. Quo modo *Appellus* Legibus inserviens, quantitatem dividit in numerum, pondus & mensuram, eò quod res hæ, pondere numero & mensurâ consistentes, quantitates in Jure vocentur. Quæ maximè à specie-

bus differunt. Nam *quantitates* singulæ propriam speciem non habent, sed communi specie continentur, ut loquitur Iustus in l. 29. ff. de solution. Ita si nummus pro nummo reddatur, vel vinum pro vino, non aliud pro alio, sed eadem species reddi intelligitur; quia, quod in hisce rebus genere idem est, etiam specie idem esse videtur. l. 2. ff. de R. C. Fr. Duaren. 1. Diss. anniv. 14. Lud. Charond. 3. πειθαγωγ. 13. in pr. Marc. Lyckl. à Nyehold Membr. lib. 7. Ecl. 14. Species v. singulæ communi omnes genere continentur: Ut Stichus & Erotas communi hominis genere continentur quidem, sed alius tamen Stichus est alius Erotas. Itaque qui hunc pro illo, vel illum pro hoc solverit, aliud pro alio solvere diceretur. Hinc & sapius quantitas in Jure corpori vel speciei opponitur, ita ut in corpore substantiam & materiam ejus vel solam vel præcipue consideremus; in quantitate verò vim ac momentum vel solum vel præcipue spectemus. l. 34. §. 3. ff. de leg. 1. Quod exemplo Nummi eleganter exposuit Herm. Vultej. lib. un. discept. Schol. cap. 10. Cujac. 14. Obs. 19.

XXIX. Specialiter autem quantitas prædicatur de pecuniâ numeratâ, cujus quantitas proprie dicitur æstimatio illa publicè constituta, s. communis valor & potestas, quâ, quanti locabilis sit, intelligitur. l. 1. pr. ff. de contr. empt. Ejusque qualitatis nota characteristica est signum nummo impressum, ut ex Aristot. 1. Pol. 6. eleganter tradidit Fr. Duaren. 1. Ann. Diss. 6. Didac. Covarr. de Collat. Veter. Numis. cap. 7. n. 2. Sed quod ipse Duarenus simpliciter affirmat, quantitatem in solo valore s. potestate consistere; non immeritò displicet Jo. Roberto 3. Sentent. 6. cum ab insufficienti ea procedat definitio. Quanquam enim rectè dicatur; si valor est & potestas, quantitas igitur; Non tamen è contra si quantitas est, continuo valor & potestas erit. Quantitas enim amplius quid significat. Nimirum, in quantitate consistere dicuntur res, quæ numerantur, ponderantur, & mensurantur. Et si verò ex his nummus s. pecunia possit non tantum numerari, sed etiam ponderari, in numero tamen tandem consistit propriè. Ponderus autem & mensura non minus quantitatis est atque nummus: Numerus tantum aliquantò significantius, ut ita dicam, & quasi καὶ ἐξοχήν. Numerus n. nummâ

nummi aut pecuniæ est ipsius valor atq; potestas intrinseca, relatione ad aliud factâ. At verò absoluta ista nummi consideratio nullius, aut exigui certè momenti fuerit. Potissima itaq; vis ejus relativa est, ita nimirum, ut nummus quantitas sit & activè & relativè, i.e. non in seipso tantum, sed & extra seipsum, quatenus videl. ex quantitate nummi cæteræ res omnes, ut loquuntur, quantitari s. quantæ fieri & æstimari possunt. Unde id, quod vulgò dicitur; nummo omnes res quæ in commercio sunt æstimari, sed non ipsum æstimari seipso. *l.42. ff. de fidejus. A. Fab. in Ration. ad l.37. ff. mandat. & Cod. suo lib.4. tit.40. def. 4. n.10. Dav. Lindner. Contil.19. n.6.* Nummus igitur est quantitas i.e. valor & potestas, quâ cæteræ res omnes æstimantur. At mensura & pondus ipsæ quidem quantitates quoq; sunt, sed intra proprios quantitatis terminos consistunt, ita ut iisdem res etiam aliæ quantæ fieri nequeant; nihilominus tamen in se quantitates permanent, pulcrè *Vultej. d. l. Jo. Goedd. ad L.4. ff. de V. S. n.25.*

§. XXX. Quare quando *Cujac.9. Obs.31. Don.26. Com.17. Bocer. d.l. th.20. aliq; Dd.* certam quantitatem hoc loco certam pecuniæ summam, in obligationem deductam, significare asserunt; Aut sententia eorum LLbus minus erit congrua: Aut, quo sensisse videntur, vocabulum pecuniæ non strictè accipiendum, ac si solam pecuniam numeratam s. signatam denotet, quæ vel ex notæ adjectione, vel ex re ipsa subjectâ colligi solet. *l.7. §.3. ff. ad SCt. Maced. l.4. §.1. ff. de R. C. l.19. §.1. ff. de aur. & arg. leg. Goedd. d. l. n.35.* Sed latius interpretandum, ut simul res omnes fungibiles, in certo ac determinato pondere, numero atq; mensura consistentes, & in obligationem principaliter deductas, contineat. *l.2. §.3. l.6. ff. de R. C. l.19. l.30. pr. ff. de leg.1. Ferret. hic. n.13. Bachov. ad Tr. V.2. D.23. th.4. Jo. Harpr. ad pr. n.13. & §.3. f. quib. mod. re contr. obl. n.86.* Scribit enim Papinia. *l.94. §.1. ff. de solut.* hæc res, in quantitate esse. Sed & Ulpian. *l.21. in fin. ff. de nov. oper. nunt.* corporis æstimationem operisq; quantitatem dixit. Ut verius sit, Const. nostram generaliter intelligi de omni omnino re, cujus certa sit ac definita quantitas, sive continua ea sit, sive discreta. *arg. l.14. §.2. ff. de cond. in-  
deb.*

*deb. l. 39. ff. de fidejuss. Bald. hic. col. 3. Lud. Charond. 1 περὶ δανῶν 8.*  
Proinde, quoties constat ex obligatione, quanam debeatur  
quantitatis summa, toties rectè dicitur, casum etiam, qui certam  
habeat quantitatem, dari. *Borchol. de V. O. cap. 7. n. 147.* Quem-  
admodum & casus certam habens naturam dari dicitur, quando  
talis res in obligatione est, quæ certâ naturâ constat. *Umm. d.*  
*Disp. 21. th. 11. n. 63.*

§. XXXI. Natura autem hoc loco minimè vim illam,  
conditionem aut qualitatem, cuiq; rei naturaliter inditam, con-  
natam, attributamvè, significat: Quo modo Jcti sæpius voca-  
bulo hoc usi leguntur; Sic natura hominum ad dissentiendum  
facilis. *l. 17. §. 6. ff. de arbitr. acceptilatio non suâ nulla agere.*  
*l. 5. pr. ff. de rescind. vend. natura agrorum. l. 1. §. 23. ff. de aq. & aq.*  
*plur. & contractum, pro eo quod ipsis naturaliter inest. l. 11. §. 1.*  
*ff. de act. empt. vina naturâ suâ corrupta. l. 15. ff. de per. & com.*  
*rei vend. & res, quæ fato functa est, naturâ sua intercidisse di-*  
*citur. l. 14. §. fin. ff. deposit.* Sed hic per Metonymiam natura  
speciem vel corpus, hoc est, rem ipsam naturatam significat.  
*Bald. hic. n. 8. Salicet. n. 12. Bachov. ad Tr. d. l.* Species enim  
omnes certa naturâ constant, cum vel ex ipsa promissione con-  
stet, quæ quales, quantæq; sint. *l. 6. ff. si cert. pet.* Hinc non tan-  
tùm cum designatæ; sed & cum generaliter promissæ puta  
equum dabo, vel alternatim debitæ sunt, puta equum hunc vel  
illum dabo; casus certus, certam habens naturam, subesse cen-  
setur. Licet enim res certa determinatæ speciei promissa non  
sit cum in potestate sit debitoris, dare quid velit, quomodo ob-  
ligatio omnino incertum continere videbatur. *l. 75. §. 8. ff. de V.*  
*O.* Res tamen certæ naturæ promissa est, siquidem cum præsta-  
tur jam amplius ignorari nequit, quæ qualis quantaq; sit: eâq;  
præstitâ, fictione juris habetur ac si eadem res ab initio promis-  
sa fuisset. *arg. l. 13. ff. de leg. 1.* Eoq; amplius contingit, ut præter  
rem illam ab initio incertam, sed præstatione secutâ certifica-  
tam, etiam id quod interest præstandum sit, quando nimirum  
non simpliciter convenit, ut aliquid detur, sed ut certo tempo-  
re, loco, vel personæ detur, illudq; præstitum non sit: Quo  
casu res illa principalis simpliciter est, quod æstimari potest, ut id  
quod

quod interest ejus duplum non excedat. Certus igitur casus dicitur, etiamsi res incerta sit, dummodo certa natura constet. Ideoque Imp. forsan naturam dicere maluit, quam rem. Hoc enim modo & illud evincitur, omnia facta promissa, si modo certae naturae, i. e. si ipsa conventionem certa aestimatio illis dicta sit, casum certum producere; Ut in Emptione & Locatione accidit. *Bart. hic. n. 4. Donel. 26. Com. 17. in fin. Uimm. d. l. Bocer. d. l. tb. 30.*

§. XXXII. *Emptionem itaque & Locationem Exempla casuum certorum Imp. hic. constituit.* Et quidem Emptio & Venditio certam habet quantitatem, puta pretium, quod certum esse, & imo in pecunia numerata consistere debet. §. 1. & 2. *J. de Empt. l. 7. §. 1. & 2. ff. de contr. empt. habet quoque certam naturam; siquidem corpus vel species certa venditur, non autem res vel corpus incertum, nisi cum alea & spes emitur, ut loquitur J. C. in l. 8. ff. de contr. empt. l. 7. l. 11. ff. de her. vel act. vend. & est species in l. 12. ff. de act. empt. Bachov. ad Treut. d. l. H.* Sic Locatio & conductio certam quoque continet quantitatem, quae est merces, in certa quantitate constituta. §. 1. *J. l. 25. §. 6. l. 35. §. 1. ff. locat. l. 8. C. eod. habet item certam naturam; siquidem certa species vel corpus certum plerumque locatur, puta domus, fundus &c. ff. locat. Mirum ergo, ut Pet. Loriottus tr. de inter. axiom. 35. & 36.* Exempla haec inter casus incertos retulerit, deceptus eo, quod Locator ad patientiam *l. 14. ff. locat.* venditor autem si rei dandae potestatem non habet, ad tradendum saltem teneatur. *l. 11. §. 2. ff. de act. empt. quae omnia cum facti. l. 7. §. 3. ff. de curat. furios. & per consequens incerta sint l. 75. §. 4. ff. de V. O.* statuendum videbatur, & ipsos contractus hos, casusque inde resultantes incertos esse. Sed meminisse debeat, eos demum contractus casusque incertos esse, quorum utrumque extremum incertum; Certos autem esse, si alterum tantum extremorum certum sit. *Bald. hic. n. 16. & 22.* Quare, si e. g. res certa, puta Stichus vel fundus Tusculanus in Emptionem deducatur, pretiumque insuper constitutum sit, contractus modis omnibus certus erit. *l. 6. ff. si cert. pet.* Si vero homo vel fundus in genere alicui vendatur, eam quidem ratione contractus incertus erit. *l. 75.*

E

pr. ff.

*pr. ff. de V. O.* Sed protinus non sequitur, omnimodo contractum istum incertum esse: Sufficit enim potius, rei certæ naturæ venditæ, certum pretium dictum fuisse, ad hoc ut contractus pro certo habeatur. Nec requiritur præcisè, ut semper concurrant certa natura & quantitas, sed alterutrum, vel certam naturam vel certam quantitatem, adesse satis est, quod particula alternativa, *VEL*, in textu posita, evincit.

§. XXXIII. Porro, licet Venditor, si nihil inter partes amplius actum sit. *l. 1. pr. ff. de pact. l. 1. ff. de const. pecun.* ea tantum, quæ naturaliter hujus judicii potestate insunt, præstare, ipsamq; rem tradere saltem teneatur. *l. 11. §. 2. ff. de act. empt.* Ea tamen traditio, quæ ex hoc genere contractus venit, sicut non est meri facti, ut ea, ad quam agitur exstipulatione rem tradi. *l. 28. l. 12. pr. ff. de V. O.* Sed mixtam bonorum causam continet, per *l. 52. §. 1. ff. de V. O.* Ita Mixtam quoq; naturam, & mediam quodammodò inter obligationes dandi & faciendi obtinet, ut nunc præcisa, nunc non necessaria sit. Nec enim debet venditor, ut tradat, aliundè rem sibi comparare, si ejus amplius facultatem non habet; Et hoc est in quo faciendi obligationibus accedit, quod sc. eo casu, præstando id quod interest, venditor liberetur. *l. 13. §. fin. ff. de re jud. l. 68. §. fin. ff. de contr. empt.* Sed si rei tradendæ ipse potestatem habet, omninò præcisè, quod existimo, tradere tenetur, per *§. 2. f. de donat. §. 1. f. de empt. l. 11. §. 2. ff. de act. empt.* ita ut à contumace Reo res manu militari auferenda sit. *l. 68. ff. de R. V.* In eoq; cum obligationibus dandi symbolizat. *l. 75. §. fin. ff. de V. O. A. Fab. in Ration. ad l. 3. §. 3. ff. de act. empt. Sichard. ad Rubr. C. de contr. empt. Dn. Frantzke. Exer. 11. q. 1. Dn. Ungerpaur. Exer. 12. q. 5. Boccr. Cl. 2. Disp. 3. th. 72 Dav. Lindn. Conc. 17. n. 6. Casp. Manz ad §. 17. f. de action. act. Empt. n. 5. seq. Harpr. ad pr. f. de empt. n. 48.* Quanquam igitur obligatio Venditoris ad rem tradendam, in eo dandi obligationibus accenseri nequeat, quod in eam præcisè Domini translatio non veniat, sed sufficiat, ut rem emptori habere liceat. *l. 25. §. 1. ff. de contr. empt. l. 30. §. 1. ff. de act. empt.* Quia tamen nec ex diverso quisq; rem eam videri potest vendidisse, de cujus dominio id agitur, ne ad emptorem transeat. *l. 80. §. fin. ff. de contr. empt.* Et ad minimum  
ven-



venditor, si dominus rei venditæ non sit, usucapiendi conditionem transferre tenetur. *l. 11. §. 2. & 8. ff. de act. empt.* usucapio autem aliter non procedat, nisi possessio rei venditæ à non domino in emptorem translata sit. Relinquitur, in hoc obligationem venditoris à dandi obligationibus segregari non posse. Illudq; ipsum est, quod dicitur in *d. l. 52. §. 1. ff. de V. O. rem tradi, ex contractu venditionis non continere nudum factum, sed causam bonorum, i. e. usucapiendi conditionem*, ut recte intelligunt verba hæc *Gl. ad l. 1. §. 1. ff. de act. empt. ibiq; Bartol. n. 13. Alciat. ad d. l. 52. in fin. pulcrè Dn. Frantzck. Com. ad ff. tit. de act. empt. n. 33. seqq. Hillig. ad Donel. 13. Com. 2. A. Sutholt. Diss. ad 7. 15. aph. 28.* Quemadmodum autem Emptio & Venditio meri facti non sunt; ita nec Locatio Conductio. Licet enim Locator ad patientiam teneatur. *d. l. 14 ff. locat.* Attamen ea non solùm venit in hoc negotio, sed ipsam patientiam simul concomitatur dominii translatio, non quidem rei ipsius, locatæ, sed fructuum ex eadem perceptorum *l. 26. §. 1. ff. de furt.* Ut sic & hic contractus mixtam causam obtineat. *Rebuff. hic. Gl. Quantitatem, n. 13.*

§. XXXIV. Quod verò hæctenus Imp. noster Exemplo Emptionis & Locationis adstruxerat, porrò in omnibus contractibus obtinere scribit. Quibus verbis non obscurè innuitur, plura, quàm duo illa, Exempla Regulæ hac contineri; Sed quænam illa sint, mirè Ddum. ingenia torfit. Cum enim Exempla Regulam quidem non restringant, sed tamen, quod in eadem specie illa procedere debeat, declarent; videbatur, in solis bonæ fidei contractibus reliqua exempla constituenda esse. Quapropter *Alciat. hic. cap. 1. omnes contractus stricti juris; Pet. de bella Pert. eumq; secutus Jo. Igne. ad l. 24. ff. de R. J. n. 48.* Contractus istos qui non ultro citroq; obligatorii sunt: *Eguin. Baro lib. 4. de divid. obl. cap. 4. cir. fin. §. 5.* Singulos contractus, non tamen genera singulorum, excludunt. Ast, nullius arripet opinio. Eò quod incertus casus ex certo contractu, vel certus casus ex incerto contractu; certum & incertum simul ex eadem obligatione oriri possit, *l. 9. ff. si cert. pet. l. 26. §. 12. vers. & interdum. ff. de cond. indeb. l. 75. §. 9. ff. de V. O.* Satius ergò erit, ut nec omnes contractus quasi singulos generum, nec etiam omnia

Singulorum genera hic contineri dicamus; Sed potius statuamus, Imp. omnes omnino illos contractus comprehendere voluisse, in quibus casus sint certi, s. qui modò certam quantitatem vel naturam habeant. Quod cum non tantum in bonæ fidei sed etiam in stricti juris contractibus fieri possit, ut præclare ostendit Ulp. in l. 114. ff. de V. O. Quid prohibebit, de his æque atq; illis contractibus sententiam hanc intelligere? Lud. Charond. 1. πειθαρχ. 8.

XXXV. In casibus itaq; certis, ex quocunq; contractu illi veniant, interesse ita æstimandum est, ut dupli fines haud excedat; hoc est, quicquid damni vel lucri ratione extrinsecus ob moram debitoris accedit præter simplum, illud ipsum minimè excedere debet. Duplum autem hoc loco ita accipiendum ut eidem simplum infit: Regulariter enim in duplo, triplove simplum continetur. §. 24. J. de action. nisi nominatim cautum sit, ut duplum, triplumve præter simplum venire debeat. §. fin. J. de obl. quæ ex delict. Donel. 26. Com. 20. Sed, quodnam simplum illud sit, ad quod dupli taxatio instituenda? varix variorum opiniones sunt. Nam Salicet. hic. n. 24. Curt. Jun. n. 59. Cagnol. n. 57. Donel. hic. §. 26. Com. 20. aliq; putant ipsum rei pretium, quod barbariores interesse conventum vocant, hic subintelligi. Sed, Jac. de Butt. Jac. de Raven. Alb. de Rosat. & Cyn. hic. aliq; communem rei æstimationem, quàm vulgò interesse commune vocant, duplari autumant. Deniq; Bart. hic. n. 6. §. 27. Bald. n. 18. Alciat. cap. 5. Rebuff. Gl. dupli n. 2. aliq; modò communem rei æstimationem, modò pretium ipsum conventum, simplum illud esse crediderunt, ad quod taxatio ejus quod interest expendenda sit, ita tamen, ut, quid certi statuendum, ipsis inter se non conveniat satis. Quare resecatis opinionum superfluis, ex mente Imp. nostri, simplum hoc nihil aliud esse persuasum nobis est, quàm certam quantitatem vel naturam, obligatione principaliter contentam ad quam taxatio ejus quod interest redigenda veniat. Ante omnia itaq; in contractu vel negotio, quod vertitur, dispiciendum an certâ quantitate constet, prout satis indicat tx. noster, dum vult duplari quantitatem in casibus qui certâ quantitate continentur; idemq; confirmant J. Cei



*in l. 1. pr. ff. de act. empt. l. 1. §. 20. ff. de tut. & rat. distr. l. 27. pr. l. 50. ff. de furt. l. 4. §. 11. ff. vibon. rapt.* Finge igitur, domum venditam tibi pretio XL. Coronatorum, quæ tamen communiter L. valeat; ea si vel non tradatur, vel tradita evincatur, in id quod interest æstimando, non duplicabantur, illa L. communia, sed XL. conventa, adeoq; condemnatio non in C. sed in XXC. fiet, per *xxx. all. & l. 48. ff. de Evict.* Illudq; eo recte procedit, quod in re quæ ex consensu valet, non tam quid in re ipsa sit, quam quid contrahentibus utrinq; placuerit, inspiciendum veniat. *l. 53. pr. ff. de Evict. l. 43. l. 44. ff. de act. empt. Donel. 26. Corn. 20. Fachin. 1. Contr. 48. Lud. Charond. d. l. Bachov. ad Treutl. d. l. G. Coeterum, si nullum certum pretium dictum sit, tum demum ad communem rei æstimationem recurrendum, ex eaq; id quod interest duplicandum venit. e. g. Si convenerit ut res utrinq; permutarentur, & postquam unus dedit alter dare detrectet, actione præscriptis verbis in id quod interest agendum erit. l. 5. §. 1. ff. de præscr. verb. Cum verò de certo pretio non constet, imperiosa necessitas urget, ut aliud quæratur simplum, ad quod taxatio ejus quod interest redigatur, quod sanè aliud hoc casu esse non poterit, quam communis æstimatio. l. 33. ff. ad l. Aquil. l. 63. ff. ad l. Falc. Bocer. d. l. 39. & 40.*

§. XXXVI. Sed quod interesse hic in casibus certis ad dupli limites adstringitur, non eam rationem habet, ac si præcise & indistinctè ad duplum semper illud exigi possit. Quid enim si id quod interest minus simpli sit? Sanè, dupli ratio exulet, congruum est: Sed ita hoc accipiendum, quod si forte simplum suum excedat, eoq; majus sit, id ipsum nihilominus, quando casus certus est, ad duplum restringi, i. e. plus duplo adjudicari non debeat, ut docent J. C. i. in l. 14. §. 5. & ult. ff. de Serv. corrupt. l. 44. ff. de act. empt. l. 27. l. 50. pr. ff. de furt. Sicut autem generalis interesse taxandi ratio, ab Odio, si dicere licet immensitatis & perplexi quaestionum circuitus dependet: Ita specialis ejusdem ratio in casibus certis ea est, quod verisimiliter à partibus de suscipiendo majore damno, quam sit ipsa res principalis ad duplum, cogitatum non fuerit. *d. l. 43. in fin. ff. de act. empt.* Tum, quod æquitas admittere non videtur, ut plus damni extrinsecus nobis accedat

dat, propter rem certam venditam aut bonâ fide promissam, non traditam, quàm quanti ipsius rei duplum sit. *arg. pr. f. de nox. act. l. 7. §. 1. ff. de dam. infect. l. 65. §. 5. ff. de furt.* Tùm, quod reus plus satis puniri intelligatur, si pœnæ nomine alterum tantum solvere teneatur: Ut omittam absurdum videri, si accessio fortem ipsam superare possit. *Umm. d. l. n. 64.* Si igitur servus Stichus venditus X. non tradatur, vel traditus evincatur; Emptor ejus quod interest nomine actione ex empto amplius non consequetur, quàm XX. vel non amplius quàm rem & X. Exemplo usuræ, aut pœnæ vice usuræ, quæ supra duplum non debetur, & ad cujus modum legitimum interesse redigi debet. *l. 13. §. 26. ff. de act. empt. l. 26. §. 1. ff. de cond. indeb. l. 26. C. de Usur. Cujac. 9. Obs. 31.* Hinc Paul. *in d. l. 43. & African. in l. 44. ff. de act. empt.* prudenter responderunt; Emptorem servi ex fideicommissio ad libertatem adspirantis, à venditore & pretium solutum, & quos in homine erudiendo fecit sumptus, ad *ισόμειρο* seu alterum tantum usq; esse consecuturum, cum de majori summa verisimiliter cogitatum non sit.

§. XXXVII. Verum enim verò, quidnam est quod Jcti *in l. 13. pr. l. 6. §. 4. ff. de act. empt. l. 19. §. 1. ff. locat. l. 4. §. 2. ff. de in lit. jur.* scribunt; tigno vitioso, aut pecore morbofo, vel vase non integro vendito aut locato, omne quodquod inde contractum fuerit damnum, id à venditore præstandum esse, ita ut in infinitum jurare liceat. Sanè responsa hæc Theoriæ nostræ L. Un. à Sacr. Justin. traditæ, refragari videntur. Sed videntur: Contraria minime sunt. Dupli namq; ratio in casibus certis solam rei, de qua convenit, traditionem concernit, quæ si non sequatur, præter simplum etiam id quod interest præstandum venit, eo tamen, ut dictum, moderamine servato, quod, si majus simpli fuerit, ad duplum illud restringi debeat. Cœterum, si non ipsa rei traditio petatur, sed eâ jam secutâ, id quod interest aliâ in re consistat, alioq; ex capite æstimetur, dupli ratio minime spectatur, sed omnis utilitas amissa in considerationem deducitur. De quo Jctorum responsa concepta sunt. Sed cur in iisdem tam diverse? cur in tigno pecore & pascuis à sciente distinguitur ignorans? cur in Vase, sive vendito sive locato, non eadem

eadem etiam adhibetur distinctio? cur à sciente, inquam, distinguatur ignorans, cum hic, sive venditor sive locator, non minus damnum det atq; ille? Nec enim scientia vel ignorantia per se damni causas adferunt, sed totum hoc, quod adfertur, detrimentum, potius ex ipsius rei vitio promanat, quæ, sicut esse debebat, integra ex fide non traditur. Hunc quod attinet scrupulum, sciendum, differentiam in l. 6. §. 4. ff. de act. empt. & l. 19 §. 1. ff. locat. inter vasa & saltum pascuum, expressam, rationem habere, quod omnia vasa, qualia illa sint, ad aliquid retinendum aservandumq; destinata sunt. l. 19 §. 10. ff. de aur. & arg. leg. Eaq; non tam qua talia, sed qua integra idoneaq;, considerata veniunt; Siquidem vas vitiosum, pertusum, aut rimarum plenum, pro vase planè habendum non est. Don. 26. Com. 19. in fin. Quod si verum; ut nihil eo verius est, ratione non tantum vasis, sed & ipsius vini vel alterius liquoris infusi, nunc verò deperditi, contra locatorem æquè ac venditorem competet actio, propterea, quod licet nihil de eo dictum, nihilominus ipso facto venditionis aut Elocationis omnis Victor tacitè affirmasse censeatur, ipsa vasa ad quem usum veneunt aut elocantur, idonea integraq;, non verò vitiosa esse. Quà mente & prudens paterfam, ea emisse aut conduxisse intelligitur. Nunc verò cum eventus promissioni tacitò præstitæ contrarius sit: Summo jure evenit, ut quod ex vase non integro, sive vendito sive locato, damnum alicui illatum fuerit, totum hoc Victor præstare teneatur. arg. l. 18. §. 3. ff. commod. Ipsa namq; Vis verbi importat hoc, ut, qui de Vase nihil amplius affirmavit, quàm de pascuis ove vel etiam tigno, nihilominus de eo teneatur, aliter ac si saltum pascuum locasset, tignum vitiosum aut pecus morbosum vendidisset ignorans. d. l. 6. §. 4. l. 13. pr. ff. de act. Eò quod tignum vitiosum, nihilominus tignum; pecus morbosum etiam pecus; saltus item pascuus, in quo mala nascebatur herba, & pascuus nihilominus & saltus ex fide sit. Licet enim saltus ille pascendis ovibus utilis non sit, aliis tamen pecoribus aut jumentis pascendis non protinus inutilis erit, vel etiam ad Voluptatem aut alia Exercitia expedienda præstabit. Sicut & tigna Vitiosa, ignoranter vendita, quamvis fulciendis ædibus inidonea sint, exinde tamen non prorsus inutilia

lia erunt, sed aliis usibus accommodari poterunt. Vas autem vitiosum prorsus liquori nulli servando aptum est: Et tamen venditor aut locator, lucrum ex eodem recipiens immunis esse debeat à damno sarciendo? plane id æquum non est: *pulchrè Bachov. ad Treut. d. l. B. Donel. d. l. in fin. Arnol. Baërt. ad hanc L. l. n. 90 seqq. Bart. ad d. l. 18. §. 3. ff. commod. Panorm. in cap. un. X. commod. col. 3.* Quanquam in foro Conscientiæ ignorans Venditor aut locator, si dolia emptori aut Conductori videnda exhibuisset, tutus esse videatur, cum nulla ejus culpa, tantum abest dolus, hic intercesserit. *Ang. de Clavas. in Summa sua Angel. verb. locatio. n. 24. relatus à Rebuff. hic. Gl. dupli. n. 70.*

§. XXXVIII. Amplius, licet tignis venditis (ut in specie illa Juliani maneamus) contractus statim initus censeatur, simul atq; de pretio convenerit §. 1. *f. de Empt.* Ex eo tamen non protinus ortus intelligitur casus, ex quo ex *L. nostrâ* ad interesse agi possit, nisi & extrinsecus emptoris ex venditione illâ interesse cæperit. Fac igitur, in tempore (quod primum rerum omnium est) Venditorem tigna vitiosa b. f. tradidisse, emptoremq; adibus fulciendis illa adhibuisse, ædes verò vitio eorum corruisse: Sanè, licet emptor ex ruina illâ non leve damnum fenserit; Nondum tamen est casus ad hanc *L. spectans*, eò quod venditor omnino culpa vacet, cum de vitio tignorum nihil ipsi constiterit. Sed quoniam æquum erat, subveniri Emptori qui reipsâ deceptus fuit, plus emendo tigna vitiosa, quam reverà valebant; actio ipsi concessa est ex Empto, *quanto minoris dicta*, quâ à venditore illud tantum consequitur, quanti minoris fuisset empturus, si id ita esse scisset. *d. l. 13. pr. ff. de act. empt.* Quod si bonâ quidem fide venditor integra idoneaq; tigna tradiderit sed evicta illa fuerint; aut, cum possit, tradere planè nolit, sed quod forsitan venditionis ipsum nunc poeniteat, studio tergiversetur, moramq; in tradendo committat, in id quod interest, si malit, agere emptor potest. *l. 1. pr. ff. de act. empt. l. 4. C. eod. Dn. Frantz. Com. ad. ff. ibid. n. 63.* Quia vero istud interesse circa rem venditam, sed nondum traditam, vel b. f. traditam sed evictam, versatur, nec habet aliud, ut ita dicam, specificum seu prævisum objectum, quàm ipsa tigna eorumq; traditionem, quæ certa & li-

mitata

mitata naturá prædita sunt: Sequitur, eat. emptionem Venditio-  
nemq; casus simul certos esse, & interesse Objecti sui, puta tigno-  
rum, tanquam certi simpli duplum excedere non posse, utut  
aliàs pluris intersit. *Molin. hic. n. 4.* Sed si Dolo malo Venditor tra-  
dere cessaverit, ex casu certo fiet incertus, cum ratione ipsius do-  
li, quo nihil magis dubium, obscurum vel incertum esse potest;  
tum ratione Objecti, quia dolus Venditioni coalescens obje-  
ctum contractus auget, auctum simul inficit, atq; adeò ex certo  
incertum reddit, ob adjunctam peristatim, ut loquitur *Molin. d. l.*  
*n. 70.* eumq; secutus *Donel. hic. § 27. Com. 19.* Ideoq; licet eo casu  
corpus ipsum seu res principalis omnino non reddatur incerta  
(siquidem non mutatur ejus natura vel quantitas) Ipsa tamen  
quantitas seu natura desinit esse proprium specificum & imme-  
diatum ejus quod interest objectum, coalescente sc. dolo quo ni-  
hil magis incertum, qui & ipse efficit, ut causa ex quâ oritur ob-  
ligatio ad interesse; non tigna tantum vel eorundem præstatio-  
nem, sed aliarum quoq; rerum respiciat detrimenta, quorum  
nulla præexistit certa quantitas vel natura, nec ab initio etiam  
constitui potuit, cum ex eventu futuro hæc dependeant. Quare,  
qui sciens reticuit emptoremq; decepit, in omnia detrimenta  
rectissimè condemnatur venditor. *d. l. 12. pr. ff. de act. empt.* Eo ma-  
gis, quod omnem dolum publice vindicari expedit. *l. 51. ff. ad L.*  
*Aquil. l. 14. C. de pæn. maximè in b. f. judiciis, quibus nihil*  
*æquè contrarium atq; fraus & dolus. l. 3. in fin. ff. pro soc. l. 2. §. 3.*  
*ff. ad Sc. Vellej.* Hinc fit, quod in infinitum etiam jurare aëtori  
permissum sit. *d. l. 4. §. 2 ff. de in lit. jur.* aliam, nî fallor, ob causam,  
quàm quod in actionibus in rem, & in ad Exhibendum & in b. f.  
judiciis, ob dolum solum in litem juratur, non etiam ob cul-  
pam. *l. 5. pr. ff. eod.* quod ultèrius eleganter exponitur in *l. 2. eod. §*  
*l. 68 ff. de R. V. Bart. hic. col 5. Curt. Jun. col. 17. Decius. col. pen Cagnol.*  
*n. 65. § Dd. comm.*

§. XXXIX. Hac ex declaratione prono fluit alveo, tx-  
nostræ L. Un. procedere in Interesse, quod sequitur sine Dolo  
Venditoris; tali enim casu subest æquitas, ut ultra duplum ipse  
non adstringatur. Quoties verò cunq; interesse provenit ex do-  
lo adversarij, æquum vicissim est, æstimationem ejus duplum ex-  
cedere

F

cedere

cedere posse ne alioquin contra Juris Reg. ex delicto meliorem  
causam suam fecisse dicatur. *l. 134. §. 1. ff. de R. J. Donel. 26. Com. 19.*  
*Alex. Trentacinq. Resol. Un. de Inter n. 73. Caball. hic. n. 154. Ulmm.*  
*d. l. n. 64.* Hanc ergo Constit. cum *Bartol. hic. n. 26.* ad maleficia,  
in quibus poenam persequimur, referre non ausim. Tum, quod  
antiquæ Jctor. ambiguitates ( quarum causa Const. hæc emis-  
sa ) de eo quod interest in iisdem definiendo, nusquam in Jure  
occurrant, siquidem talis prolixitas in delictis non extabat, cum  
in illis potius agatur de certâ poenâ, quàm de interesse. Tum,  
quod Constit. hæc, quâ parte de casibus certis agit, in terminis  
contractuum concepta est; quod evincunt exempla subjecta,  
quæ licet Regulam non restringant, declarant tamen, in quibus  
casibus ipsa procedat, *præclare Pet. Bellon. 3. supput. Jur. 10.*  
Adeoq; ad delicta illa extendetur absurdè, maximè, cum de his  
ne verbum quidem Imp. noster fecerit. Imò potius quod sub-  
ijcit de poenis, cum competenti moderamine à circumspècto ju-  
dice proferendis, satis indicio est, præscriptam ejus quod interest  
taxationem in delictis locum non habere: cum poenæ nomen  
de noxæ vindicta intelligi debeat. *l. 131. pr. ff. de V. S. nec poena, quæ*  
*loco ejus quod interest in obligationem deducitur, certo à Le-*  
*gibus sine & modo conclusa sit.* Sed aliud tamen statuendum  
de illis delictis, ex quibus non ad poenam, sed in id, quanti ea res  
est, agitur, quo apprimè facit *l. 67. §. 1. ff. de furt.* quæ vel sola di-  
rimendæ pugnæ par esse poterat. At, nec hæc delicta ad pri-  
mum, sed potius ad secundum Const. hujus membrum referenda,  
ut infra suo loco liquidius constabit. *pulchrè Lud. Charond. supra*  
*d. l. Alciat. hic. cap. 10 Fachin. 1. Controv. 49.*

## MEMBRUM SECUNDUM.

### *Rationem estimandi in casibus incertis exhibens.*

§. XL. Expositis casibus certis, cognitu adeò difficile non  
erit, quinam casus incerti sint. Contraria enim juxta se posita  
magis magisq; clarescunt. Sicut ergo Certitudo casus aestima-  
batur ex specifico objecto certæ quantitatis, vel naturæ, ut C.  
coronatis, prædio vel caballo: Ita incertitudo casus desumitur  
ex



ex iis, quæ ab initio dispositionis determinata non sunt, seu nec perceptibilem certam quantitatem, nec duplabilem naturam habere videntur, qualia sunt possessio. l. 1. §. 41. ff. de Vi & vi arm. l. pen. §. fin ff. uti possid. factum sc. non æstimatum. l. 13. ff. de re jud. l. 75 §. 7. ff. de V. O. restitutio operis, vi aut clam facti. l. 15. §. 7. ff. quod vi aut clam. aliaq; , quorum omnium incerta natura est, cum nec certo corpore vel quantitate constant. Proindeq; in hisce casibus interesse à subtili iudicis cognitione; in illis autem à Lege ipsa taxationem recipit, propter disparitatem conditionis rerum ipsarum, disparem Casuum determinationem importantem. Bocer. sup. d. l. th. 46. seqq. Cujac. in c. C. hic. §. 9. Obs. 31. Donel. 26. Com. 18. Umm d. l. n. 65.

§. XLI. Evenit tamen quandoq; , ut Analogiâ quadam casus incerti cum certis conveniant, eò, quod iudex circumspetus condemnationem casuum certorum sæpenumero in casibus incertis imitetur, nec dupli modum egrediatur; Scilicet, quando tempore contractus verisimiliter non fuit cogitatum de majore periculo ultra rem principalem suscipiendo. arg. l. 43. in fin. ff. de act. empt. Nam si Vascularius dolia quædam non ad vini usum venalia exposuit, sed cerevisiæ; Emptor autem vinum infundat, cui non sint continendo, & rumpantur: Venditor, licet doliorum caducitatem ignorare, non debebat, quia tamen opus ad vinum capiendum non destinaverat, indeq; nec detrimentum hoc ratione professionis suæ, tacitè susceperat, excusatus censetur, & ex æquitate ipsi succurritur, ut de vino profuso non teneatur, sed istius liquoris, cujus immittendi ergò dolia confecta erant, æstimationem saltem sufferat. Caballin. hic. n. 60. Idq; eò magis probabile est, quod, cum alias, ut supra dictum, ignorans venditor ex mente Canonist. in foro Conscientiæ, ad resarciendum omne damnum non teneatur; multo minus hoc casu ad illud adstringi debeat, siquidem nec scivit, nec scire etiam debuit, Emptorem Vasa certo usui dedicata, alij usui adhibiturum, ex eoq; damnum incursum esse. Maximè, cum nullus ejus dolus, ex quo in infinitum obligaretur, intervenerit.

§. XLII. Quamvis autem æstimatio ejus quod interest in casibus incertis Judiciis arbitrio relinquatur: Attamen herclè,

non quod indistinctè visum ipsi fuerit, hoc sequi debet; Sed modū æstimandi ipsemet Imp. præscribit, ad duo Judicem quasi alligans: Ut sc. primò, quanti Litigatoris revera interfit, expendat, tantumq; in condemnationem deducat; nec secundò vanis, commentitiis, aut longius accersitis partium causis, articulis aut probationibus, quibus in infinitum sapius interesse suâ affingunt, propitias aures præbeat: Exosa quippe Legibus est insatiabilis petitoris avaritia. *arg. l. 6. ff. qui & à quib. man.* Ideoq; in casuum incertorum discussione ita discretus Judex versari debet, ut hoc quod in rei veritate, non vero imaginariè alterius interest, adjudicet: Salvo interim ejus relicto arbitrio, ex bono & æquo æstimandi, æstimatumq; autoritate suâ statuendi, atq; in effectum deducendi: Secus atq; in casibus certis, ubi ipsa Lex interesse ad duplum restringit.

§. XLIII. Quare, si de fundi possessione Titio controversia moveatur, incerti erit condicendum. *l. 15. §. 1. l. 40. §. 1. ff. de condit. indeb.* quoniam possessio inter res incertas numeratur, ut quæ nec quantitate nec naturâ certâ constat. Est enim res incorporalis. Nec est possessio de hisce rebus, quæ tangi possunt, neq; qui dicit possidere se, H. E. rem potest dicere. Itaq; in Legitimis actionibus nemo ex Jure Quiritium possessionem suam vocare audet, sed ad interdictum venit. Si itaq; possessionem meam esse vindicavero, adversus Titium interdicto uti possidetis aut utrubi, tanti damnandus erit Titius, quanti meâ interfuit possessionem retinuisse. *l. 1. §. 41. ff. de Vi & Vi arm. l. pen. §. fin. ff. uti possid.* Æstimandum igitur erit pretium non rei certæ, sed possessionis, quæ incerta est. Idq; hac ratione, ut æstimetur, quantum mihi reverâ absit, quod meâ mihi possessione uti non licuerit, puta quod sementem facere me in fundo meo quis prohibuerit (ex quo evenerit, ut magno mihi fruges eo anno constiterint) non etiam quod collectis mercibus ex negotiatione Lucrari potuissem, quoniam incertum erat, an omninò negotiaturus, aut quid quantumvè consecuturus fuisssem. In omnibus enim casib; quando ineunda utilitatis æstimatio est, ea tantum spectanda, quæ circa rem consistit, i. e. quæ propè est, & certo ac

tò ac reverà, ac quidem vel ex eo solo vel intuitu ejus quod præstandum erat, non etiam aliunde, haberi potuit. *Cuiac 9. Obs. 31.*

§. XLIV. Sic si agatur ex obligatione facti, à contrahentibus non æstimati, Judex, æstimando id quod interest, spectabit quanti reverà interfit, nec peritoris affectione aut utilitate imaginaria movebitur. *l. 13. §. 1. ff. de re judic. l. 2. §. fin. ff. qui satisd. cog.* Ejusmodi autem factum merum dicitur, quo excluditur factum in traditione certæ rei consistens, puta rei venditæ aut prædii locati: Talis enim traditio est res certa, cum ejus æstimatio partium conventionem definita sit. Et rei quidem venditæ traditio certo pretio, prædii autem locati traditio certa mercede æstimata est. *Bocer. d. l. th. 35.* Merum itaq; factum omnem aliam obligationem, extra Emptionem aut Locationem, continet; e.g. Satisfactionem *l. 112. §. 1. ff. de V. O.* vel operæ præstationem, puta, insulam fabricare aut fulcire, vel fossam fodere, aut quærere servum fugitivum & reducere. *l. 18. ff. de præscr. verb. l. 72. ff. de V. O.* Hujusvè generis, præter faciendi stipulationes, ex contractibus veris vel quasi ii omnes sunt, quorum obligatio in eo est, ut quid fiat vel non fiat, aut ex quo contra factum est, quàm debuit, aut factum non est quod debuit, agitur. Quales sunt obligationes Mandati. *l. 8. §. 6. ff. mandat. Negotiorum gestorum. l. 2. ff. de negot. gesti. Tutelæ. l. 1. ff. de tut. & rat. distr.* Itemq; interdicta. *l. 1. §. 41. ff. de V. & vi arm.* nec non Delicta illa, ex quibus non certam pœnam persequimur, sed quibus in id, quanti ea res est, agimus: ut in actione L. Aquilæ, per *l. 21. l. 22. l. 23. ff. ad L. Aquil.* Et in furto, in specie *l. 48. & l. 67. §. 1. ff. de furt. Donel. 26. Com. 22. Umm. d. l. n. 65.* Neq; enim si vas, e.g. ruptum aut surreptum fuerit, ipsius vasis damnum in oblig. venit, ut ultra duplum vasis præstari non debeat; sed omne id venit, quanti interest damnum datum non esse. *d. l. 48. & 67.* Cum itaq; non de re præstanda agatur, sed delictum potius vindicetur: Sanè, totum hoc quod interest præstandum venit, etiamsi ultra quintuplum æstimationis rei ablatæ interfit. *d. l. 22. & 23. ff. ad L. Aquil.* Iniquum enim foret, si injuriam passus omne, quod alieno delicto sibi abest, consequi non deberet. Et sic rationem habet quod *Cynus ex Jacob. de Ra-*

*ven. hic. n. 10. docet, hisce casibus non esse duplum vel quadruplum, sed reverà unum simplum, illud videlicet, quod reverà alteri abest, de quo obligatio constituta. Ideoq; & interesse rotum quantum illud est, præstandum venit; Et cum ipsum interesse solum in obligatione sit, non potest hic duplum ejus excedi, quum nec quicquam plus præstari debeat, quàm in obligationem venerit. Donel. hic. cap 6. in fin. § 26. Com. 18. Bachov. ad Tr. V. 2. D. 23. tb. 4. B.*

**XLV.** Cum faciendi obligationibus autem ita comparatum est, ut interesse non tantum in solutione, sed & ab initio statim in obligatione sit, etiamsi in stipulatione nominatim non fuerit expressum. *l. 13. §. 1. ff. de re judic. l. 68. l. 81. pr. l. 97. §. 1. ff. de V. O. Cujac. ad d. l. 68. § 97. Fr. Card. Mantica. 14. Vatic. Lucubr. 34. n. 2.* Etenim quæ propter conditionem pendentem abesse, eadem purificatâ adesse præsumuntur. *arg. l. 113. ff. de V. O. Jac. Menoch. A. J. Q. cas. 498. n. 5.* Et sic, quamvis stipulatio id quod interest non contineat ipso actu, continet tamen potestate & Effectu; ad hoc ut si factum non fuerit quod promissum erat, justâ æstimatione factâ, in pecuniam condemnatio, fieri debeat. *l. 72. ff. de V. O. Donel. in Com. de V. O. ad d. l. 72. n. 45. seqq. Oestentr. de inter. cap. 4. n. 14.* E contra, quamvis facta ab initio sint in obligatione, tamen non præcisè sunt in petitione. Nam propter incertitudinem nemo ita strictè ad factum præstandum obligatur, sicut ad dandum. *l. 75. §. 7. ff. de V. O. Bart. ad l. 72. ff. de V. O. n. 12.* sed sufferendo id quod interest, ex natura istius obligationis à faciendo liberatur. *Jo. Schneidwin. ad §. fin. J. de V. O. n. 6. Vultej. ibid. n. 2.* Nec est, quod dicat aliquis, stipulatorem competentem intendere posse, sibi fieri oportere quod promissum erat; cum legis dispositio competentiam hanc restrinxerit. *l. 84. ff. de V. O. ibiq; Gothofr. in not.* Et sanè, peti id amplius nequit quod non debetur: Factum enim in stipulationem deductum, sed intra definitum tempus non præstitum, tempore captæ litis jam amplius non debetur; sed tunc interesse solubile est. *d. l. 84.* Proindeq; post moram in faciendo commissam, creditor statim ad interesse agere potest, nec cogitur factum amplius recipere, ut maximè debitor in effectum illud ducere velit.

*Bart.*

*Bart. ad d.l. 72. ff. de V. O. in fin. Donel. ibid. n. 41. Quemadmodum ante moram commissam, ex natura obligationis in potestate debitoris erat, vel ipsum factum præstare, vel si satius ipsi visum fuerit id quod interest sufferre. Gothofred. in not. ad Schneidw. d.l.*

XLVI. Cum itaq; in faciendi obligationibus, facto non præstito, succedat obligatio ad interesse: Ejusdem autem probatio perdifficilis sit, ita ut ad exiguam non raro summam deducatur. *l. fin. ff. de prator. stip. Ideò Imp. in §. fin. J. de V. O. & Jctus in d. l. fin.* optimum suggerunt consilium, stipulationi facti sc. certam pecuniæ quantitatem pœnæ loco subjiciendi; cum, ne actor postmodum in probatione ejus quod suâ interest, succumbat; tum, quod facti æstimatio incerta sit, quum facta ab aliis pluris ab aliis minoris æstimari soleant: Ast, ubi pœna adjecta est, non curatur de interesse, sed pœna peti potest, etiamsi nihil interfit. *§. 18. J. de inutil. stip. l. 38. §. 17. ff. de V. O.* Hinc, licet sæpius interesse cum pœna confundatur, ita ut pœna loco interesse subeat, hujusq; inspectionem arguat. *l. ult. ff. si quis in jus. voc. l. 5. §. 1. & 2. ff. ne quis eum qui in jus. Bachov. ad Treut. d. l. th. 4. lit. B. in fin.* Id tamen eatenus solum procedit, quat. interesse in pœnam tardius aut omninò non solventis, exigitur. *l. 17. §. 3. ff. de usur. l. 173. §. 2. ff. de R. J.* Quo modo Jctus in *l. fin. ff. quod cert. loc.* interesse, quod occasione loci post moram emergerat, pœnæ nomine comprehendit. Cæteroquin, ut plurimum inter se differre solent: Pœna quippe, (sicut & usura, quæ certum jure impositum modum habet. *l. 26. §. 1 ff. de condit. in deb. l. 26. C. de usur.*) est aliquid à principio statim determinatum, & vel ex conventionem partium. *§. 3. J. de divis. stipul.* vel à Lege ipsa, ut loquitur *Imp. hic. & §. 21. J. de action.* Taxatio autem interesse ab eventu futuro dependet, cum quat. cujusq; interfit, non in jure sed in facto consistat, adeoq; incertum sit. *l. 24. ff. de R. J.* Amplius, in eo differunt pœna & interesse, quod, si æqualia sint, interesse cesset & pœna solum petatur. *l. 41. ff. pro Socio.* Si autem inæqualia sint, utrumq; peti potest. *l. 28. in fin. ff. de act. empt.* Ideoq;, quando pœna ab interesse distinguenda sit, ex Epitheto dijudicandum, si *mera* ea vocetur, quod fecisse legitur

gitur Jctus in l. 1. §. fin. ff. si quis jus dicent. ut mera pœna sit, quæ nihil ejus quod interest admixtum habet. Eum ferè in modum, quo merum Imperium. l. 3. ff. de Jdiēt. aut merum Jus Gent. dicimus. l. 31. ff. deposit.

§. XLVII. Quanquam verò ex consilio Imp. & Jcti, stipulationibus faciendi pœnam adjicere, probatissimum sit: Tamen, cum non eadem ratio in conventionalibus pœnis sit, quæ in Legalibus; siquidem hæc ob delictum & lege generali, justaq; deliberatione imponuntur, & ad certum modum restringuntur. d. §. 21. J. de action. quod in illis secus est, cum non rarò pro levibus etiam causis, gravissimas ex conventionem partium pœnas statui videamus. Franc. Sarmient. 3. Select. Interpr. 6. n. 10. Dubium exortum fuit non exile: Ad quamnam summam usq; pœnæ hæc imponi exigive queant? In quo antiquos variasse refert Accurs. hic. Et Rebuff. Gl. proferuntur. n. 9. hic. Duodecim diversissimas opiniones recenset: Quas pertexere nunc non attinet. Unam tamen aut alteram, eamq; potiorem, attigisse non pigebit. Fuerunt itaq; ex antiquissimis, quos GL. hic. allegat, nonnulli, existimantes pœnas conventionales ultra duplum exigi non posse, per nostram L. Un. in qua ea demum pœnæ peti dicuntur, quæ cum competenti moderamine proferuntur: Quæ verba confirmativè venire dicunt ad præcedentem moderationem ejus quod interest, ut, quemadmodum in casibus certis interesse duplum excedere nequit, ita in pœna quoq; adjuncta idem observandum sit. Maxime, cum ut Alciat. hic. c. 11. loquitur, pœna ejus quod interest loco subrogetur. l. fin. ff. de prætor. stip. quare & ejusdem naturam imitari debet: Ne alioquin in fraudem usurarum, si nimium excedat, adjuncta præsumatur. per. l. 13. §. 26. ff. de act. empt. Jo. Gutierrez. Tr. de Juram. confir. p. 1. c. 36. n. 10. Jo. del. Castell. Quot. Contr. 1. n. 67. seq. Fr. Card. Mantica. 8. Vatic. Lucubr. 24. n. 19. seqq. Sed ab hac Sententia paulatim recessum fuit, aliis quadruplum pœnæ metam constituentibus per. §. 21. J. de action. ibiq; Jo. ab Jmol. & Franc. Sarmient. d. l. n. 10. qui, contra mentem Imp. hac L. Un. idem cautum esse autumat. Cujus sententiæ ex parte fuit Accurs. hic. distinguens, an pœna conventionalis adjiciatur per verba multiplicativa, puta, duplum,

plum, triplum. &c. an verò per promissionem simplicem certa summa exprimatur, veluti C. Ita ut illo modo pœnæ hæ, instar Legalium, quadruplum excedere nequeant; hoc modo autem in infinitum extendi possint. Verùm, rectius alii indistinctè pœnam conventam & duplum & quadruplum excedere posse, adstruxerunt; moti generalitate *ix. in §. 18. ff. de inutil. stip. §. 138. §. 17. ff. de V. O. Cyn. hic. n. 10.* Quæ sententia, ceu verior, communiter etiam obtinuit, ita ut quantacunq; summa pœnæ nomine in stipulationem deducta, ea, tanquam competenti cum moderamine dicta, servanda sit, dummodò non in fraudem usurarum manifestò tendat. *Azo. in Sum. C. hic. n. 21. Alex. Conf. 157. col. 2. n. 6. vol. 6. Jo. Gutier. 2. Canon. Quest. 20. Fachin. 1. Contr. 50. Umm. d. l. 58.*

§. XLVIII. Competens igitur moderamen, ex quo Imp. pœnas conventionales exigì posse statuit, id omne videri, quod inter partes ex conventionem dictum fuit, rectè censuerunt *Trnerius & Jo. Bosianus hic.* Ita enim autor est *Jctus in d. l. 38. §. 17. ff. de V. O.* inspiciendum hic esse, non quid intersit, sed quæ sit quantitas, quæq; conditio stipulationis, i. e. quæ sit quantitas deducta in pœnalem stipulationem, quæ ipsa conditionalis est. Hinc, cum nihil tam naturale sit, quam quod inter partes conventum est, servari. *l. 1. ff. de pact.* quippe quod contractus quoq; ex conventionem Legem accipiant. *l. 52. ff. de V. O. l. 23. ff. de R. §.* ita, ut licet ab initio liberæ voluntatis fuerint, ex post facto tamen præcisæ necessitatis fiant. *l. 5. C. de O. & A.* Summa ratione evenit, ut tantum pœnæ nomine solvendum sit, quantum in stipulationem deductum fuit. Nec ulla in hoc injuria promissori illata dicetur, cum ipse potius sibi imputare debeat, quod in tantam pœnam consenserit. *arg. l. 27. §. 2. ff. de arbitr.* quæ ipsa, cum nullibi improbata legatur, cur exigì prohibeatur? Et si Imp. nolisset ultra duplum vel quadruplum pœnam hanc peti posse, ipse taxationem adjecisset. Quod verò in casibus incertis ex rei veritate affirmationem ejus quod interest iniri vult, & mox pœnarum Exempla subjicit; non eam rationem habet, ac si pœnæ æquè, ac ejus quod interest, unus idemq; modus esse debeat, quod quidem putavit *Alciat. hic. cap. 11.* Sed

G

quod,

quod, cum in pœnis certus modus, sive à lege ipsa sive ab ho-  
mine dictus, observetur, modus itidem aliquis in eo quod in-  
terest adhiberi debeat *Bachov. ad Tr. d. l. B. in fin. Donel. 26. Com.*  
*24. in fin. Bocer. d. l. n. 50.* Quibus accedit optima ratio, petita  
à fine pœnalis stipulationis, *in §. fin. ff. de V. O. & l. fin. ff. de prat.*  
*stip.* quæ ideò exorbitantem in pœnis excessum patitur, non,  
quod propter pœnam ipsa aliàs inutilis stipulatio reconvalescat;  
Sed, ut *§. stipulator* ratione ejus quod sua interest, magis tantò  
securus reddatur, cum difficillimæ alioquin sit probationis; *§.*  
*promissor* ad præstandum id, ad quod aliàs obstrictus erat, metu  
pœnæ facilius eò adigatur; præsertim optando potius solutio-  
nem, quàm pœnæ incurSIONem, ut eleganter tradidit *Mart. ab*  
*Azpilc. Navar. in Man. Latin. cap. 17. n. 215. Hein. Zoes. ad tit. X.*  
*de pœn. n. 2.*

§. XLIX. Et hæc quidem sententia non modò Jure Civi-  
li, sed & Canonico fundata est. *can. quanquam. Dist. 23. c. decenter.*  
*Dist. 89. c. in antiquis. 12. q. 2. ibid. Gl. cap. 7. & 9. X. de pœn. Zoes. d. l.*  
*And. Vallens. ibid. §. 1. n. 3. Canonista comm. Dis. quodammodo*  
*Fr. Sarmient. d. l. n. 10. Cui satisfacit Jo. Gutier. d. l. n. 11. & 18.* In  
tantum, ut in foro quoq; Conscientiæ pœnam omnem licite à  
promissore exigì posse statuant, licet tanti stipulatoris non in-  
teresset. *Angel. de Clavas. in Summ. suâ verb. pœna. n. 12. Laur. de*  
*Rodolph. in c. consuluit. q. 65. X. de Usur. Conrad. tr. de Contract.*  
*q. 31. Rebuff. d. l. n. 40.* Nec ratio deest; siquidem pœna hæc ex  
propria promissione, & libero promittentis arbitrio procedit,  
cui ideo iniqua conditio illata dici nequit, nisi quando in frau-  
dem usurarum adjecta sit, quod toties præsumitur, quoties pœ-  
na simpliciter adponitur quantitatis dationi, & maximè ab eo  
qui aliàs fœnerari consueverat. *cap. 4 in fin. X. de pignor. Fr. Card.*  
*Mantic. 8. Vat. Lucub. 24. n. 19. Jo. Gutier. 2. Can. Quest. 20. n. 11.*  
Coeterùm, quoties contractus, cui pœna adjicitur, non est con-  
tra jus, licet præter jus sit, omninò pœna conventionione partium  
dicta, etiã hoc in foro rectè exigitur. *Medina de Restit. tit. de*  
*reb. per usur. acq. §. quarta causa.* Neq; is, qui ex conventionione  
vel Lege pœnam petit & extorquet, ullum peccatum commit-  
tere censetur, quando Lex est justa, vel pœna conventionalis li-  
cité in contractum deducta, ut ex communi & probatissimâ sen-  
sen-



sententiã tradit. *Dida. Covar. Tom.1. part.2. c.6. §.8. n.14. Abb. in cap. dilecti. X. de arbit. col.3. Jo. Gutier. de Juram. confr. d. l. n.11.* Sciendum verò quod dictum, pœnam utroq; non tantum Jure, sed etiam in foro conscientiæ (& ut *Anchoran. in can. possessor. de R. J. in 8.* voluit) simpliciter deberi; Id cum grano salis accipiendum este, ut non aliter debeatur, nisi à parte petatur, ita ut Judex, prius non imploratus, frustra in hoc partes suas interponat *l.4. §.8. ff. de damn. infect. l.18. ff. com. divid. cap 19. de Hæret. in 6to. Covar. d.l. n.13.* Nam debitor prius, quàm pœna ab eo exigatur, non est in mala fide, quia potest verisimiliter credere, creditorem statim non exigendo, velle eam remittere. *Molin. de J. & J. disp.97. in fin. D. Azevedo in Rubr. tit.1. lib.2. Nov. Collect. Reg. n.28. & 29. Ant. de Padill. ad l.41. C. de transact. n.59.* Idemq; in judicio interiori obtinet: Quia pœna illa in exteriori foro dicta actum, i.e. declarationem & executionem, judicis exigit. Is v. qui in pœnam incidit, nullo modo nec ulla lege tenetur adversus seipsum pœnam executioni dare, parte eandem nec petente, nec judice exequente; ita ut nec à confesore debitori Injungi possit, ut suã sponte pœnam commissam exsolvat, quemadmodum nec confessor, pœnã debito modo solutã, creditori imponere potest, ut eandem restituat. *Thom. de Aquin. 2. 2. q. 62. n.3. ibiq; Cajetan. pulchrè Dom. Sor. lib.1. de J. & J. qu.6. a. 6. Felin. ad cap.41. X. de Simon. Fortan. Garcia de Ullt. Fine. J. Civ. & Can. n. 295.*

§. L. Sed quicquid hujus sit, Praxis tamen in foro exteriori, æquitate suffultã aliud servat, ita ut licet conventio aliã per se & de rigore Juris, quantacunq; pœna dicta sit, subsistat, Judex Religiosus tamen adhibita moderatione in plus condemnare non debeat, quàm quanti vel ratione damni emergentis vel lucri cesantis, petitoris probabiliter intersit. Nam, ut scribit *Fr. Card. Mantica 14. Vat. Lucub. 37. n.5. & 7.* in dubio pœna loco ejus quod interest adjecta intelligitur. *l. fin. ff. de præst. stip. l.41. ff. profoc. ibiq; Bartol.* Quare, licet multum ea excedat, restringenda tamen, & ad limites ejus quod verisimiliter interest reducenda venit, ut ex communi tradit. *Aymo Cravett. Conf. 366. n.22. & Conf. 693. n.15. seqq.* Ut forsã rationem habeat de foro exteriori, quod scripsit *Fran. Sarmient 3. Select. Interp. 6. n.16.*

pœnis conventionalibus de JCan. locum non esse, si nihil interfit. Nam sub *n.ii. ibid.* elegantissimè subjicit, in aliis pœnis conventionalibus, (quæ sc. interesse contineant) standum esse conventionibus, ne alioquin via easdem eludendi calumniosis hominibus aperiretur. Et frustra pœnæ illæ imponerentur, si opus esset adhuc, quat. interfit, probare, quod factu sanè non ita facillimum. Ideoq; existimat *Sarmient.* quod si ex natura rei verissimile sit damnum stipulatorem passum, licet non ita exacte probari queat, pœnam conventionalem nihilominus JCanon. etiam rectè exigi posse, si modò aliquam cum verissimili damno habeat proportionem. Nec poterit dici, hac facilitate probationis gravari reum; cum in ejus potestate sit, fortioribus, si quas habet, probationibus ostendere, adversarium damnum non passum, aut nihil sua interesse. Ne si aliud statuamus, frustratorium fiat consilium JCi in *d.l. fin. ff. de prætor. stip.* Et sententiam hanc, ceu rationabilem & in praxi magni habendum, laudat *Jo. Gutier. 2 Can. Qu. 20. n.ii. in fin.* Eamq; communi Curiarum stylo observari, tradit *Matth. de Afflict. Decis. 135. n.2. & 3.* Prout testis etiam est *Rebuff. hic Gl. proferuntur. n. 49.* Vidisse se in Senatu Pariensi, pœnam conventionalem, si iniquitatem, austeritatem, aut injustiam sapiat, coarctari. Sicut è contra, si pœna probabile sive damni emergentis sive lucri cessantis interesse, non excedat, in praxi omni Jure, & in foro exteriori, & in interiori animæ judicio, exigi eam ac retineri posse, tanq. indubium probat *Frater Angles in Florib. Quæst. Theol. qu. de Mutuo. Concl. si pœna. Marcel. Crescent. Decis. 190. Fr. Card. Mantic. d.l. n. 41. & 44. Fachin. 1. Contr. 50. in fin. pulchrè Bachov. ad Treut. d.l. B. in fin.*

### MEMBRUM TERTIUM.

*Rationem, estimationem ipsam ineundi,  
præscribens.*

§. LI. Nunc imp. noster modum interesse ipsum æstimandi subjicit, asserens, omne illud sive ex casibus certis sive incertis petatur non tantum ex damno, sed etiam ex lucro statuendum esse. Quod asserunt *Jac. de Belvis. Jac. de Aren. Bald. hic. n. 57. Ferret. hic. n. 27. Roffredo ad tit. de cond. furt. aliisq; ad pala-*

palatum non fuit. Siquidem putarunt, hodiè in id quod interest Lucrum haud venire, licet ex eo veteres interesse statuerint. Nec eam Justin. mentem esse, quin illud saltem velle, quod interesse sive in lucro sive in damno consistat, non possit in casibus certis duplum excedere, cum Lex hæc inducta sit ad restringendos limites ejus quod interest. Et imo cum ex *l. 21. §. 3. ff. de act. empt. & l. ult. ff. de per. & com. rei vend.* constet, lucrum æstimandum non esse: Quo, inquit, modo Justin. ex fide, secundum veteres, & non solum jure novo sed & veteri, Se quoq; in lucro statuisse id quod interest, affirmare potest?

§. LII. Sed salva res est. Nec ea mens Imp. nostro affingi poterit, cum in claris locis conjecturis non sit. *l. 137. §. 2. in fin. ff. de V. O.* Supra namq; dictum fuit, Lucrum hic attendi, non speratum & incertum, sed vel planè certum vel penè certum, sic ut ex potentia propinquâ, revera illud fecisset aut adquisivisset aliquis, per nostram *L. Un. H. Pistor. part. 3. Qu. 2. n. 43.* Hinc facile colligi poterit, quid *d. l. 21. §. 3. & l. ult. virium in sit.* Ictus namq; ibi Lucrum non ita removel, ac si damni tantum, non verò Lucri quoq; rationem haberi velit. Illic enim & damnum removit in eadem Lege. Sed eo casu saltem Lucrum removel, quo Venditor dicebat, se potuisse ex Vino, puta, negociari & Lucrum facere: Quod tamen incertum erat, an vel planè negotiaturus, vel lucrum statim facturus fuisset. Rursus, eo casu damni similiter æstimationem removel, ubi servi ex eo saltim mortui dicuntur, quod triticum in tempore traditum non fuit: Quia aliud è fame laboranti familiæ succurrere potuit, ut sic, quod sentit damnum Emptor, non tam ex Mora Venditoris, quàm propriâ aut inopiâ, aut etiam culpâ suâ sentiat. *Donel. 26. Com. 23. & Dn. Franz. com. ad ff. de Evict. n. 892.* Quo sensu, nî fallor, & Imp. hoc loco, si damni quid inducatur, id præstari jubet; ita tamen si reverà illud inducatur: Ut non continuò omne quod haberi potuit, id, quasi absit, omne similiter æstimeretur; Sed hoc tantum, quod cum aberit, dici queat revera abesse. Sic in Lucro, non omne quod Lucrari actor poterat, sed id tantum, quod reverà lucraturus erat, æstimari demùm quoq; Imp. vult. Nam, si quæ spes Lucri affulserit, ea tamen incerta, ita ut esse potuerit & non esse, seu quod idem est, ut haberi & non haberi potuerit, meritò

ex illâ Lucrum æstimandum esse negarunt J Cti. in d. l. ii. §. 3. & ult. Siquidem ab incerto rerum eventu hæc dependent, respectu tam ipsius negotiationis, quàm quæstus, non qui certò provenit, sed qui provenire saltem inde potuit. Aliud enim est posse quem lucrari, aliud verè lucrari. Neq; rectè etiam, se quis habiturum fuisse dicit, nisi & ita se habiturum probat. Neq; id probat quisquam, nisi ubi constat ex oblata occasione ita id eventurum fuisse. Quod enim Lucrari potuerim, ideò non statim Lucrabar. Quare & J Cti in d. l. xxx. Emphaticòs verba dubitativa ponunt, *actorem negotiari & Lucrum facere potuisse*; ut Lucrum in spe incertâ positum removeant; pulchrè H Pistor. part. 3. Quæst. 2. n. 43. Math. de Afflict. Dec. 20. n. 2. & Pet. Peck. in can. Mora. n. 13. de R. J. in 6.

§. LIII. Quoties itaq; certum fuisse Lucrum constat, interesse Lucri non minus, quàm damni peti posse indubium nobis est. Prout utriusq; hujus interesse solida non modò in Jure occurrunt fundamenta, in l. 2. §. fin. ff. quod cert. loc. l. 33. in fin. ff. ad L. Aquil. l. ii. pr. ff. ad S Ct. Treb. l. 21. §. 3. & 4. ff. rer. amot. l. 13. ff. rat. rem hab. l. 81. ff. de V. S. l. 7. C. arbit. tut. & nostrâ L. lln. ubi ampliati- vè Imp. loquitur ita: *& hoc non solum in damno, sed etiam in lucro nostra amplectitur Const. quia & in eo Veteres id quod interest statuerunt.* Quasi dicat, interesse non in damno solum, sed in lucro quoq; constituo, quia etiam Veteres ex eo illud statuerunt. Sed & optimæ suppetunt rationes: Illius quidem, quòd non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. l. 74. ff. de R. J. sed potius factum cuiq; suum non alteri nocivum esse. l. 154. ff. de R. J. Hujus vero, ne Creditori alioquin damnosum sit officium suum, e.g. in mutuo præstando, vel alio negotio expediendo, quod & similiter debitori iniquum esset. l. 7. ff. test. quem aper. cap. 2. X. de fidejus. Did. Covarr. 3. Var. Res. 4. n. 1. Franc. Sarmient. 7. Select. Interpr. 3. n. 6. in fin. Hein. Zoës. Com. ad tit. X. de usur. n. 2. & 28. Sic in Conductione prædij dispositum jure legimus, quod, si facto locatoris conductor Re uti frui impediatur, ipse, quicquid *compendij* unquam facturò fuisset, consequatur, ut sic utrumq; simul interesse tam lucri cessantis quàm damni emergentis jure à locatore petere queat. l. 24. §. 4 l. 33. ff. locat. Jo. de Anani. Cons. 76. per tot Card. Tusch. d. l. Concl. 296. n. 6. H. Pistor. part. 3. Qu. 2. n. 8.

§. LIV.

§. LIV. De æquitate itaq; præstandi id quod interest, con-  
 stare puto abundè longè. Et quidem de interesse ex damno da-  
 to proveniente, dubium adeò nullum est, ut in utroq; etiã foro  
 indistinctè locum illud habere, asserant *Dd. per l. 2. §. 4. ff. ad L.  
 Rhod. cap. 17. X. de for. comp. cap. 2. X. de fidejus. Thom. de Aquin. d. l.  
 §. 2. 2. q. 62. ar. 4. Abb. ad cap. conquestus. X. de usur. Franc. Card.  
 Mantica lib. 10. Vatican. Lucub. tit. 6. n. 7. Ant. de Gamma Decis. Lusit.  
 110. n. 3. §. 218. n. 7.* At verò in interesse ex lucro intercepto conse-  
 quendo, citatus *Card. Mantica* ex communi Doctorum senten-  
 tia discrimen constituendum esse asserit, inter mercatorem &  
 Eum qui aliàs negotiari non consuevit: Ita ut ille quidem hoc  
 interesse rectè petat; hic vero neutiquam. *Trentacing. d. l. Jo. del  
 Castil. 2. Quotid. contr. 1. n. 34. Jos. Mascard. de Probat. Concl. 993.  
 Jac. Menoch. de A. J. Q. cas. 119. Bernh. Græven. 2. pract. Concl. 6.*  
 quam sententiam etiã tuetur consummatissimus *Jctus Andr.  
 Gail. 2. Obs. 6. motus expresso, ut scribit, & singulari tx. in l. 2.  
 §. fin. ff. quod cert. loc.* Sed vix tamen est, ut in hanc induci quea-  
 mus sententiam. Nec satis declaratio facit, quam *all. Dd. & Hein.  
 Canis. d. l. n. 8.* subiiciunt in eo, qui pecuniam paratam habet ad  
 emendum annuos census vel prædium, quod fructum suo tem-  
 pore reddit; ut nim. is proventus illos, tanquam Lucrum ces-  
 sans, possit in conventionem deducere, atq; à mutuatario pete-  
 re, secundum *S. Anton. Archidiacon. in cap. si fæneraveris. 14. q. 3. te-  
 ste Navarr. ibid. n. 56. §. 57.* Ita scil. si vel probet vel alias liquidò  
 constet, obviam fuisse talem occasionem, ut omnimodò &, ut  
 loquuntur, certitudinaliter Lucrum percipere potuisset, si modò  
 pecuniam in tempore habuisset. *Ant. Fab. in Cod. suo. de Usur. def.  
 35. n. 9. post. Matb. de Afflict. Decis. 20. n. 2. & Paul. de Castr. ad d. l. 2.  
 §. fin. ff. quod cert. loc.* Quin imò, indistinctè à quocunq; Creditore  
 interesse lucri cessantis (quod modò revera adfuit, ac certitudi-  
 naliter capi potuit) rectissimè peti posse arbitramur. Quam ge-  
 neralem decisionem efflagitant *nostra L. un. §. l. 22. l. 23. pr. ff. ad L.  
 Aquil. l. 21. §. 3. §. 4. ff. rer. amot. l. 13. ff. rat. rem. hab. l. 7. C. arbitr. tut.*  
 ubi indistinctim & abs ullo personæ respectu interesse tam  
 ex lucro quàm damno æstimari dicitur. *Ant. Fab. d. l. def. 8. n. 4.*

§. LV. Hinc, quando à *Dd. tx. l. 2. §. fin. ff. quod cert. loc.* ad  
 solum mercatorem restringitur, fit illud præter mentem *Jcti,*  
 qui

qui non Restrictionis, sed Exempli saltem causa Mercatoris ibi mentionem facit, ut sciamus, in aliis quoq; personis, ex dispositione Juris communis, rationem habendam esse Lucri ejus, quod Creditori ob factum aut cesationem debitoris abest. Quod sanè nec ipsi Doctores diffiteri possunt. Quamvis enim in Mercatore magis hoc elucescat, eò quod ille negotiationi mancipetur, atq; adeò in viti mercatoris animus à negotiatione dimoveatur. *Dom. Sotus de J. & J. lib. 6. q. 1. a. 3.* Interim tamen judex ad alias quoq; personas trahere id ipsum potest, imò debet, quia diligens paterfam. multis modis ex pecunia sua quæstum facere potest, rebus utilibus eam impendendo. *Franc. Card. Zabarell. ad Clement. 1. §. 8. de usur.* Et ita *Beroald. in Epitom. Phil. Moral* judicem probabili ratione ad alias quoq; personas Exemplum lucri cesantis accommodare posse, statuit: magis tanto, quod & in mercatoribus undiquaq; conjecturis & incertitudini locus sit, cum non sequatur; mercator est, vel lucro assuetus; Ergo statim lucratus esset: quia multa accidere possunt, quæ lucrum impediunt. *l. 5. §. 1. ff. de A. R. D. Aym. Cravett. part. 2. Conf. 320. n. 6. Jo. Coras. 3. Miscell. Jur. 13. n. 8. H. Pistor. d. l. n. 43.* Et utiq; non conveniret, si ex eadem causa diversa Creditorum ratio statueretur, ita ut soli mercatori lucrum concederetur, quod tamen facto debitoris cuiq; alij Creditori æquè intervertitur. Neq; enim factum neq; mora debitoris ulli Creditori detrimentosa esse debet. *l. 155. §. 173. § 2. ff. de R. J. Umm. d. l. th. 12. n. 68.* Et quanquam ille, qui sponte mutuatur, non videtur impediri à Lucro quærendo per alium, ita ut ipse teneatur ei restituere illud, ex eo solo, quod impedivit eum: Protinus tamen non sequitur, quod qui spontè à lucrando cessat, ut subveniat alij, non possit juste accipere tantum, quanti res mutuata sibi valebat, & quanti spes justè lucrandi æstimari potest. Nam & carpentarius, latomus, aut operarius alius, qui meis precibus cessat ab officio, & consequenter lucro suo, ut me aliquo proficiscentem comitetur, spontè equidem desistit à lucrando: Sanctè tamen à me exigere potest id, quod probabiliter lucrifecisset. Eadem igitur ratione (*ut pulchrè Mart. Navarr. d. l. n. 52. infert.*) nullam injustitiam committit, qui sponte omittit emere prædia, merces, res venales aut alias necessarias, ut pecuniam, quam ad hoc paratam habet, mutuet alteri, si Lucrum re-

petit,

petit, quod illius causa omittit, aut quantum illa pecunia cum eadem commoditate valet, nec est ulla vi opus ad id excusandum, nec usura est. Nihil enim accipit vi mutui, sed ratione tantum Lucri iusti, quod ob solutionem à mutuuario protractam facere impeditur. *Haecenus ille.*

§. LVI. Amplius asserto nostro robur accedit, ex eo, quod damnum pati videtur, qui commodum amittit, per *l. 2. §. 11. ff. ne quid in loc. publ.* Et sic implicite illa subest ratio, quod interesse hoc modo debeat, non tam ob Lucrum interceptum, quam ob damnum in simul, quod incurrere dicitur qui commo suo privatur. *Goth. in not. ad l. 21 ff. de act. empt. lit. O.* Quæ ratio subtilis est, & in intellectu magis constitit. Prægnantior tamen fit eo, quod ex morâ in solvendo commissâ, & creditor utilitate sua privetur, & debitor è contra fructus Lucretur: Quapropter ex natura & æquitate negotij quod geritur, hoc interesse potius debetur in vicem fructuum seu utilitatis, quam debitor interim ex re Creditoris percipit. *arg. l. 13. §. 20. ff. de act. empt. l. 5. C. eod. eleganter Franc. Card. Mantica lib. 4. Vat. Lucubr. tit. 24. n. 8. & seqq. Ant. Fab. d. l. def. 8.* Ideoq; licet odiosior sit petitio Lucri cesantis quam damni emergentis, quum semper favorabilior habeatur qui certat de damno vitando, quam qui de Lucro captando. *arg. l. 41. §. 1. ff. de R. J.* Charitas quippè Christiana, ut loquitur *A. Fab.* non cogit nos pati damnum ex alienâ culpâ, sed vetat nos ex eadem culpa captare Lucrum: Nihilominus ex hæcenus dictis necessario concluditur, stricto jure à quolibet creditore rectissime interesse etiam lucri cesantis in petitionem deduci posse. Lucri quidem non apparentis seu sperati & incerti, sed quod reverà adfuit ac verisimiliter percipi potuit.

**METALEGOMENA,**  
*Usus ejus quod interest, Practicum,*  
*continentia.*

§. LVII. Superest nunc à Theorica nostræ *L. 111.* ad ejusdem Practicam descendamus. Diximus ab initio, id quod interest ex morâ causam trahere propriè: In quo consentientem habemus *Magnif. Dn. Carpz. lib. 4. Resp. Jur. tit. 78. resp. 50. n. 8.* qui interesse

**H**

ex sola

ex sola morâ deberi amplius asserit. Ut itaq; tactu summo hæc  
transcurramus; Mora hic frustratoriam quamcunq; dilatio-  
nem vel non solvendi vel non recipiendi debitum, significat. *l. 3.*  
*§. 3. ff. de act. empt.* Non igitur quælibet dilatio statim mora, sed  
ea demum quæ culpæ sociâ est: Tunc enim mora, quæ suo no-  
mine adia phorum quid refert, transit in reprehensionem, atq;  
ab aliis moræ generibus secernitur. *P. Gr. Tholosan. Synt. Jur.*  
*univ. l. 21. c. 14. n. 6.* Hinc si debitor vel iusta de causa solutionem  
differat, vel Creditor debitum oblatum non recipiat, propriè  
non dicenda mora, aut certè non mora frustrationis, sed simpli-  
cis tantum dilationis. *Fr. Hottom. Ill. Qu. 30.* Debiti autem & so-  
lutionis verba, largissimè hic accipiuntur; quo modo mihi  
quoq; rem meam debere dicitur, qui eam possidet nec restituit;  
& debitoris nomine continetur possessor adversus quem in  
rem agitur. *§. 1. f. de action. ibiq; Bachov. & Disp. 1. de Act. th. 4.*  
*Gail. 1. Obs. 24. n. 3.* Et sic solutio etiam quamcunq; liberatio-  
nem ab obligatione, quâ debitor creditori obstrictus erat, in-  
digitat.

§. LVIII. Moram autem Dd. aliam constituunt ex *Per-  
sona*, quam vulgò regularem & ordinariam vocant: aliam ex *Re  
ipsa*, quam irregularem & extraordinariam dicunt. *l. 5. ff. de mi-  
nor. l. 8. §. 1. ff. de condict. furt. l. 32. ff. de usur. l. 3. C. in quib. caus. in int.  
rest. non nec. ibiq; Bald. Jason. ad l. 5. ff. de R. C. n. 33. Magn. Dn.  
Carpz. d. l. Resp. 52. n. 8.* Ex persona itaq; mora nascitur, Interpel-  
latione legitimè i. e. oportuno loco & tempore facta *d. l. 32. ff.  
de Usur.* Quæ interpellatio ad eò necessaria est, ut regulariter si-  
ne illâ, nec geminatâ promissione, nec etiam Juramento ( quip-  
pè quæ vel animi ac propositi firmitatem saltem designant, vel  
accessoriam tantum obligationem producant ) mora induci  
possit. *Magn. Dn. Carpz. p. 2. C. 30. d. 20. n. 6. & in Resp. l. 1. t. 4. R. 33.  
n. 19. A. Fab. in Cod. l. 4. t. 42. d. 15. n. 5. Arum. tr. de Mora. c. 4. n. 46.  
Trent. V. 2. D. 3. th. 6. C. ibiq; Bachov.* Interpellatio autem hæc vel fit  
in *Judicio*, non per solam Libelli oblationem sed Litis demum  
contestationem, per *tx. expressos in l. 15. ff. rat. rem. hab. l. 17. §. 1. ff.  
ad L. Jul. de adult. l. 1. & 2. C. de Usur. & fruct. Vel fit extra Judi-  
cium, per privatam denunciationem d. l. 32. ff. de usur. hujusq; par*

Virtus



Virtus in morâ constituendi est, atq; illius, per. l. 12. C. de contr. & com. stip. Nisi decretum iudicis pro formâ expediendi actus requiratur, ut in causa damni infecti. l. 44. ff. de damn. infect. aut in controversia accessionum, quæ non ex sola morâ debentur, sed lite demum contestata, ut in fructibus fundi petiti ex strictâ conventionem. l. 38. §. 7. ff. de Usur. Cœterum, requiritur ut interpellatio hæc testato i. e. claris verbis fiat. l. 6. §. 9. C. de usur. obscura quippe nihil operantur. l. 5. §. 1. ff. quod vi aut clam. Quare, si creditor simpliciter saltem dicat, *Indigeo pecunia mea*; nullis aliis adjectis verbis, incitationem quandam solvendi inferentibus: Non protinus debitor dici poterit ex eo moram commisisse, quia ut in Mora constituatur, justam subesse oportet causam, ex qua certò intelligere potuerit, se illo statim tempore solvere debuisse l. 5. in fin. ff. de R. C. quod ex generali illa locutione certò constare non potuit. *Jac. Menoch. 2. A. J. Q. cas. 461. n. 5. seqq.*

§. LIX. Ex jam dictis ad præsens institum inferimus; ad constituendum debitorem in Mora, ut ex eo statim tempore currat interesse, sufficere unicam interpellationem, etiam extrajudicalem, eam tamen non simplicem, sed testato seu verbis expressis factam, ex quibus debitor certò colligere possit, solutionem ipsi indictam esse. Nec est ut disting. hic inter contractus b. f. & stricti juris, quasi in his necessaria sit Litis contestatio, in illis autem extrajudicialis etiam interpellatio sufficiat, ut voluerunt *Ang. Aretin. ad l. 22. ff. de R. C. Ant. Gomes. ad §. 28. J. de act. n. 19.* Sed indistinctè, ex quocunq; contractu petitio instituat, interpellationis testato factæ eam Virtutem esse putamus, ut morosum statim efficere valeat. Idq; probatum damus, à principali interpellationis fine, qui ille est, ut debitori possit constare de animo creditoris quando sc. oportunum ipsi sit solutionem fieri. Cum igitur ex unica etiam extrajudiciali interpellatione legitimè factâ, debitori satis de eo constare possit, quid opus ulterius ipsum certiorari? *can. 32. de R. J. in 6. Deinde confirmatur hoc generalitate 1x. in. l. 32. ff. de usur. l. 23. l. 122. §. 5. ff. de V. O. l. 87. §. 1. ff. de leg. 2. in quibus J. Cti. dicunt: si interpellatus non solverit: ut intelligamus semel interpellatum, sufficienter monitum esse ad hoc, ut scire deberet, se ex interposita illâ Creditoris admonitio-*

nitio, ad solvendum jam obstrictum esse, cum regulariter dispositio in primo actu verificari soleat. *arg. l. 89. §. 1. ff. de V. S. l. 13. §. 1. ff. de nov. oper. nunt. cap. 21. de prebend. in 6.* Porro, cum dies pro homine interpellat sufficienter, qui tamen ut semel tantum venit, ita semel tantum interpellare potest. *l. 12. C. de contr. & com. stip. Goedd. ad l. 12. §. 1. ff. de V. S. n. 3.* Quidni & unica expressa interpellatio ad constituendum debitorem in Mora sufficiens esse debeat? Maxime, cum debitori, si non a die statim interpellationis, sed litis demum contestationis ad interesse adstringeretur, mora interim sua Lucro futura esset, contra *l. 173. §. 2. ff. de R. J. can. mora. ibid. in 6. Gail de Arrest. cap. 13. n. 3. A. Fab. in Cod. l. 4. t. 2. d. 7. n. 4. & d. 8. n. 9. Trentacinq. d. Res. Un. de inter. n. 30. Hein. Zoëf. ad ff. de Usur. n. 47. Ant. Perez. ad Cod. de usur. n. 67. Trent. d. l. th. 6. & 7. ibiq. Hunn. & Bachov. qui rectè inspectus haud dissentit.*

§. LX. Mora itaq; ex interpellatione commissâ, Creditor indistinctè quivis, interesse non tantum damni emergentis, sed etiâ Lucri cessantis petere potest, ut supra fusiùs probatum fuit. Et hanc in rem eleganter *Pet. Barbos. part. 2 l. 2. pr. ff. solut. matrim.* scribit, non præcise requiri, ut interesse Lucri cessantis petens, sit cum pecunia negotiari solitus, sed exigi illud in hunc saltem effectum, ut lucrum hujusmodi reddatur probabile; quod si aliunde facilè constet, petitioni nihil obstare illud posse, prout in terminis quoq; terminantibus, à quocunq; creditore utrumq; hoc interesse indifferenter peti posse, testatur *Magnif. Dn. Carpz. d. l. Resp. 50. n. 25. & Berlich. p. 2. Concl. 38. n. 29. & 33.* Quod amplius ita procedit, ut in æstimatione ineunda omne id tempus attendatur, quo unquam nostra interfuit. Nam, ut rectè contra *Curt. Jun. & Ben. Stracham* disputat *Jac. Menoch. de A. J. Q. lib. 2. Cent. 2. Cas. 119. n. 17.* non primi saltem anni, sed indistinctè etiam sequentium annorum ratio, in eo quod interest taxando æstimandove, attendenda venit, donec & usq; quo mora commissâ non purgatur. Adeò, ut si quo tempore res majoris pretij fuerit à morâ contractâ, quàm tempore æstimationis est, id nihilominus totum debeat. Siquidem appareat actorem id omne habiturum fuisse, si mora non intervenisset. *pulchrè Ant. Fab. in Cod. l. 4. t. 24. d. 3. Jlic. Umm. d. disp. 21. th. 12. n. 69.*

§. LXI.

LXI. Sed jam difficilior oritur controversia. An eius P.  
quod interest aliud interesse licitè exigì possit? Et quamquam  
fuerint, qui hoc assertum tunc obtinere posse putarint, si de  
damno vitando, & non item de Lucro captando certetur. *Card.*  
*Tusch. tom. 4. Pr. Concl. lit. I. concl. 310. n. 4. Jo. del. Castell. I. Contr.*  
*Quot. n. 55.* Alii tamen eandem utrobique obtinere petendi  
licentiam statuerunt, si modò concurrant & in secundo inter-  
esse ea requisita, quæ efficiunt, ut creditori prius illud vel da-  
mni vel lucri interesse, sine obstaculo debeatur; nimirum fa-  
ctam esse moram in solvendo, actoremque vel solitum fuisse ne-  
gotiari, vel talem habuisse occasionem, ex qua lucrum captare  
licitè potuerit. *Jac. Menoch. d. l. n. 18. ibiq; alleg.* Quibus, etsi  
suffragari videatur *Berlich. d. l. n. 34.* Attamen ipse statim  
sententiam hanc restringit, scribens; condemnationem fa-  
ctam in sorte cum damnis & interesse, non posse alterum inter-  
esse continere. Quæ sententia ceu verior tutiorque commu-  
niter etiam obtinuit, teste *Magn. Dn. Carpzov. d. l. Resp. 50. n. 16.*  
*& in Iprud. For. p. 2. C. 30. def. 29.* Cui firmandæ vel sola ratio  
hæc suffecerit, quod accessionis accessio nunquam præstanda  
sit. per l. ult. C. de usur. Accessionis quippe accessio non potest  
in rerum natura esse, non magis quam servitus servitutis, quæ  
ideò nec in bonis nostris, nec extra bona nostra esse dicitur.  
*l. i. ff. de usufr. leg. pulchrè Ant. Fab. d. l. def. 4.* Cum itaque in-  
teresse non minus accessio sit atque usuræ & fructus; quomodo  
illius accessio magis atque horum peti poterit? Quod autem in  
casu supposito primum interesse, etiam post annum, accessio  
adhuc sit, ut maximè hoc neget *Menoch. d. l.* facile tamen ex se  
patet. Intra annum enim id fuisse accessionem, nec ipse *Me-*  
*noch.* negat; Sed nec solo anni lapsu in causam capitalem con-  
verti potuit, nisi conventionem partium id speciatim actum fue-  
rit, ut omnino necessum sit, id porro quoque quoad in capita-  
lem summam non redigitur, pro accessione semper habendum  
esse. *pulchrè Alex. Trentacinq. d. l. n. 34. seqq. & Casp. Roder. 3. de*  
*Ann. rediv. 7. n. 27.*

§. LXII. Nunc dispiciendum, quo modo vel beneficio  
id quod nostra interest petere ac consequi possimus? Et qui-

dem Treutl. V.2. D.23. th. 4. in fin. interesse non jure actionis, sed officio tantum Judicis venire, contra communem, ut ipse fatetur, Dd. sententiam asseruit; rectissime idcirco notatus à Bachov. ibid. Sed Jlic. Umm. d. disp. 21. th. 12. n. 70. distinguendum esse putat, an interesse principaliter in obligatione sit, quod in omnibus faciendi obligationibus usu venire, superius demonstravimus; an verò accessorie saltem in obligationem veniat, quod in omnibus aliis obligationibus aut negotiis contingit: Et priori modo quidem actione ex stipulatu incerti; posteriori modo autem non nisi officio judicis Mercenario interesse peti posse statuit. At, & hæc durior est sententia, quam quod eidem subscribere possimus. Semper enim obliquitur generalitas Juris in tx. l. fin. ff. si quis in ius. voc. l. 9. ff. de relig. & sumpt. l. 1. pr. l. 28. ff. de act. empt. §. fin. J. de Emp. l. 5. §. 1. ff. de prescript. verb. l. 113. in fin. l. 114. l. 118. §. fin. ff. de V. O. alibiq; passim: Ex quibus omnibus constat, si quid inter sit ex quocunq; contractu sive nominato sive innominato eadem quæ res principalis actione similiter & illud petendum, nec demum ad Judicis officium recurrendum esse. Quod in contractibus nominatis in interesse, ad quod ex empto agitur, clarum fit. ex §. fin. J. de empt. l. 1. pr. ff. de act. empt. l. 4. C. eod. Arnold. ab Haersolt. in Adversar. Action. p. 3. act. 32. n. 4. Cass. Manzius. ad §. 17. J. de action. act. Empti. n. 3. & 11. In innominatis idem in permutatione patet ex l. 5. §. 1. ff. de prescript. verb. quod per singulas species eleganter deduxit Arnold. ab Haersolt. d. l. p. 3. act. 40. Et testatur Magnif. Dn. Carpz. in Resp. l. 3. t. 10. resp. 100. n. 1. quod nulla frequentior in Judiciis intentetur actio, quam in factum ad interesse, ita ut ad eam plerumq; confugiant læsi, satis per hanc sibi consultum existimantes, quo vel damni compensationem vel lucri cessantis restitutionem consequantur. Nec est quod putet quis, interesse officio judicis omnino venire debere, eò, quod ex Const. nostræ L. Un. illud taxationi judicis submitatur: Etenim longè diversa sunt, ejus quod interest æstimatione, quæ fit officio Judicis, & ipsum interesse, quod cum rei principalis intuitu petatur, ejusdem actionis jure venit. Sic in obligationibus faciendi, si facto die præfinita non præstito, stipula.

pulator adhuc ad ipsum factum agat, Judex quidem promissorem in id quod interest condemnat, sed quis dixerit, hoc venire officio Judicis, & non potius jure actionis? *Fortun. Garcia ad cap. 1. X. de pact. n. 20.* Eodem modo si homo debitus aut surreptus perierit, ipse homo mortuus adhuc in petitionem venit *l. 91. §. pen. & ult. ff. de V. O. l. 52. §. 28. ff. de furt.* nec tamen æstimatio in quam imperiosâ necessitate condemnandus est reus, dicetur judicis officio venire: quin imo quicquid in locum ejus, quod petitur, principaliter subrogatur, illud jure actionis venire rectius affirmatur; pulchrè *Bachov. ad Trent. d. l.* Quare, ex quocunq; contractu interesse oriatur, regulariter illud eadem, quæ ex principali negotio resultat, actione investigandum erit. *pulchre hæc explicat A. Fab. d. l. def. 5. 6. & 7.*

§. LXIII. Sed tamen idcirco non omnimodò negatum imus id quod interest officio judicis peti posse. Quandoq; enim istud ab officio ejus qui juri dicundo præest pendere, patet ex specie *l. 8. ff. quod cert. loc. & l. 5. ff. de in lit. jur.* Hinc & Judex interesse non petitum interdum decernere potest, secundum *l. 25. §. 8. ff. de edil. edict. Guidon. Papa Quæst. 105. & 221.* Quamvis enim judex regulariter, alicui officium suum, nisi ante imploratus, impertiri obstrictus non sit, per *l. 60. ff. de judic. l. 4. §. 8. ff. de damn. infect. Gail. 1. obs. 50. n. 6.* Postquam tamen judicium jam acceptum, tota causa ad rem cum fructibus & interesse recipiendam, in judicium deducta, judicijq; simul statim laxior potestas omnia ea adjudicandi, concessa intelligitur, *d. l. 25. §. 8. ff. de edil. edict. A. Fab. in Cod. l. 7. t. 18. d. 67. n. 10.* Maxime, si actor clausulâ illa salvatoria usus; *Jus & Justitiam omni meliori modo sibi administrari petierit;* Cujus ex communi Pragmaticorum sententia, illa censetur esse Virtus & effectus, ut actor omne non tantum jus suum, utcunq; competens, in judicium deduxisse, sed & Judicem tacitè insimul implorasse videatur, ea omnia, quæ ex natura actionis in litem pendentem incurrunt, quamvis libello expressa non sint, officio suo supplendi; Cum Judex non tam petitionem actoris, quam rei ipsius Veritatem, ex actis relucens, inspicere debeat. *cap. 3. cir. fin. de sent. & re jud. in 6. l. 13. ff. de R. V. ibiq; Costal. n. 1. & ad l. 30.*

l.30. ff. de pecul. n.5. Bocer. Cl. 6. Disp. 29. th. ult. Gail. 1. Obs. 61. & 108. n.7. Mynsing. Cent. 4. obs. 55. qui in Camera ita observari testatur. Magnif. Dn. Carpz. p. 1. Const. 26. def. 7. ubi requisita clausula hujus exponit.

§. LXIV. Coeterum ut Reus in id quod interest condemnari possit, satis non est, actorem simpliciter id petiisse, sed cum incertum sit l. 24. ff. de R. J. requiritur, illud insuper probatum fuisse. per. l. 2. ff. l. 1. C. de probat. Alioquin eveniet, ut Reus, negativè litem contestando, absolvendus sit, etiam si nihil præstiterit. l. 2. l. 23. C. de prob. l. 4. C. de edend. cap. ult. X. de jurejur. Sed cum difficilis sit ejus quod interest probatio. l. fin. ff. de prat. stip. de modo probandi maximè Dd. nostri solliciti sunt, quo certam Judex sententiam ferre possit. §. 32. J. de act. Idcirco sæpenumerò testibus opus esse statuunt. Jason. ad d. §. 32. n. 59. Coler. de proc. Ex. p. 1. c. 10. n. 107. Interdum nec Instrumentum admittunt, in quo interesse definitum, si sc. improbi foenoris suspicio subsit. Decius Conf. 119. col. & Conf. 183. n. 3. Fr. Card. Mantica. 14. Vat. Lucub. 28. n. 10. Quandoq; conjecturas sufficere, quandoq; autem concludententer hoc probandum esse, tradunt. Bart. hic. n. 29. Bald. ibid. n. 35. Nunc, cum in genere & semiplenè saltem illud probatum fuerit, Juramento suppletorio locum dandum esse asserunt, quo mediante, causâ cognitâ, res decidenda veniat. per l. 15. §. 9 ff. quod vi. l. 9. C. unde vi. l. 3. C. de R. C. Jason. ad l. 31. ff. de jurejur. n. 75. Salicet. ad d. l. 3. de R. C. n. 25. ubi communem hanc esse profiteretur. Sed omnium tamen probabilior eorum videtur sententia, qui ejus quod interest probationem religiosi Judicis discretioni committendam esse statuunt, ut ipse pro ratione temporis, personarum, circumstantiarum, aliarumq; probabilium conjecturarum, legitimam æstimationem inducat, per l. 15. §. 7. & 9. ff. quod vi. Jo. del. Castil. 1. Contr. 1. n. 48. Mascard. de prob. Concl. 933. n. 22. Heft. Felic. de Com. & lucr. c. 24. n. 52. Heig. p. 2. q. 2. n. 33. Magn. Dn. Carpz. in Resp. l. 3. t. 10. R. 100. n. 16.

§. LXV. Verùm enim verò, cum nec hoc modo satis actori consultum videatur, siquidem adhuc verendum semper, ne in probatione suâ, propter summam ejus quod interest difficultatem

cultatem (cum non saltem istud in substantia, quod revera sub-  
sit, sed & in quantitate, quod tantundem interfuerit, deducen-  
dum sit) succumbat, adeoq; ex generalitate probationis æstima-  
tio Judicis in exiguam summam redigatur *l. fin. ff. de prat. stip.*  
Optimum erit ex communi Imperii nostrarumq; Provinciarum  
consuetudine, absq; ulla liquidatione aut probatione, statim  
usuras quincunces ceu Lege publicâ taxatas, atq; sic ratione  
quanti, exsolutioni interesse adæquatas, exigere, ne scrupulo-  
sam litem propterea instituere, ac litem ex lite moveri necesse  
sit, quod ne eveniat, bonus judex modis omnibus cavere deber.  
*l. 3. C. de fruct. & lit. expen. pulchrè A. Fab. in Cod. l. 4. t. 24. d. 7.*  
*Magn. Dn. Carpz. p. 2. C. 30. d. 8. & in Resp. l. 4. t. 7. R. 50. per Rec.*  
*Imp. Aug. de A. 1530. & 1548. tit. von wucherlichen Contracten*  
*Ord. Pol. Francof. de A. 1577. eod. tit. Ord. Prov. Torg. eod. tit. &*  
*Const. Elect. D. Aug. p. 2. C. 30.* Quæ Sanctiones non tantum  
Mercatoribus, sed indistincte creditoribus quibuslibet, cujus-  
cunq; status aut dignitatis illi sint, succurrunt, ita ut loco in-  
teresse quincunces rectâ absq; ulteriori probatione petere pos-  
sint. Quo casu tamen, quod notabiliter tradidit *Magnif. Dn.*  
*Carpz. in Resp. d. l.* Laudatus ideò à *Dn. Frantz. Com. ad ff. de*  
*act. empt. n. 398.* sciendum, quincunces hæc revera usuras esse,  
& ab interesse, cujus de jure non liquidati, & vel per conjectu-  
ras & circumstantias probati, nulla ratio vel nominatio com-  
muniter habetur *§. 7. f. de V. O. differre; de quo latius Dn. Carpz.*  
*d. Resp. per tot.*

§. LXVI. Quod si verò Creditor Quincuncibus non con-  
tentus, pluris suâ interesse diducere paratus sit, id ipsi equidem  
non invidendum, cum Usuræ hæc relevandi saltem oneris diffi-  
cultatis probationum gratiâ, & sic favore Creditoris introdu-  
ctæ sint, cui ipse facillimè adeò renuntiare poterit. Sed cave-  
rit, ne majus lucrum inhiando, gravius incurrat damnum.  
Quemadmodum enim si jus suum asserere valeat, audiendus  
venit, in tantum, ut licet ab inaitio de Quincuncibus conven-  
tum fuerit, nihilominus omne quod sua interesse docuerit, ne-  
glectis Quincuncibus, ipsi adjudicandum sit, per *tx. expressum in*  
*Ord. Prov. Torg. de A. 1583. d. t. R. f. Deput. Spira de Anno 1600. §. 50*

*metnam in fin. Coler. d. l. n. 101. Heig. d. l. in. pr.* Ita, si in probatione succumbat, postmodum regressus ad beneficium Ordinatus. For-  
gensis ipsi haud indulgetur, sed Viam, quam contra privilegium  
Electoralis ingressus semel elegit, ambulare tenetur, *per l. 21. in  
fin. ff. quod met. cau. l. 11. C. de R. C. relicta* tunc dispositioni Consti-  
tutionis Elect. p. 2. C. 30. jam antea promulgatae, quae nequaquam  
Creditori, in probatione deficienti, loco interesse adhuc Quin-  
cunces petere permittitur, quin potius generaliter statuitur,  
quod Creditor nunquam interesse consequi possit, nisi illud sal-  
tem, per conjecturas probaverit. Ut sane, quod ex hoc damnum  
sentit Creditor, ipsi imputandum sit, qui, melius non instructus,  
difficillimae probationi se commisit, adeoque in eam deficientis re-  
ctissime jus suum perdidisse censetur, *per l. 112. pr. ff. de V. O. can. 21.  
& 33. de R. 7. in 6.* Prout ita quoque tam in Judicio Appellationis,  
quam à JCois Wittenbergensibus quondam pronuntiatum fuis-  
se testatur. *Heig. d. l. n. 13. Berlich p. 2. Conc. 38. n. 21. & 22. Magn. Dn.  
Carpz. d. p. 2. C. 30. d. 10. & 11.* Idque in tantum procedit, ut, licet Cre-  
ditor onus probandi suscipiens, beneficio interpositae ab initio  
protestationis, regressum ad Quincunces, si forsitan succuberit,  
salvum sibi fore imaginetur: Frustra tamen profus sit, ita  
ut nunquam admitti queat ulterius. Siquidem, ut Creditori  
post moram loco interesse Quincunces exigere liceat, id nulla-  
tenus ex Voluntate Creditoris, sed ex potestate ac dispositione  
Juris dependet unice, *per Nov. Const. El. Aug. p. 2. C. 30* cui per pro-  
testationem partis, utpote facto contrariam, nulla fraus fieri  
possit, *cap. 54. X. d. appellat. cap. 25. de Elect. in 6. Bart. ad l. 8. §. 6.  
ff. de nov. oper. nunc. n. 13. seqq. Gail. 2. Obs. 101. n. 2. & 3.* quod plu-  
ribus deduxit elegantissimè *Pet. Heig. p. 2. q. 2. n. 27. seqq. Berlich.  
d. l. n. 22. Magn. Dn. Carpz. d. l. def. 11. in fin.*

§. LXVII. Cum autem interesse ut supra dictum, una  
eademque cum Capitali summa actione petendum sit, *l. 4. C. de  
positi. nefas* quippe esset litem aliam ex litis primae materiae con-  
surgere. *l. 3. C. de fruct. & lit. expens. A. Fab. in Cod. l. 7. t. 18. d. 20.  
& 22.* Cautus esse debet actor in prosequendo Jure suo, ne  
simpliciter solam sortem exigens atque recipiens, postmodum  
à petitione ejus quod interest excludatur *per tx. all. Alex. Tren-  
tacing.*



racing. d. Res. Un. de Inter. n. 60. seqq. ibiq. plures alleg. Ideoq;  
optimum erit, in ipso receptionis actu, per interpositam prote-  
stationem, de eo quod interest posthinc liquidando, jus suum  
factum tectum reservare. l. 4 § 1. ff. quib. mod. pign. solv. Quo  
casu dubium non est, quin satis ipsi actori prospectum sit, ut ex  
communi practica tradit Salicet ad d. l. 3. C. de fruct & lit. Expens.  
Magn. Dn. Carpz p 2. c. 30. d. 10 n. 5 & 6. Et hæc ferè fuerunt,  
quæ in præsentiarum de usu nostræ L. Un. practico annectere  
necessarium visum fuit. Etenim Leges ideò in scholis de-  
glutiuntur, ut in palatiis digerantur, autore Bald. ad l. 38 ff. de  
minor. Ast quantumlibet, iudice Quintil. 12. Orat. Inst. secreta  
studia contulerint; Est tamen proprius quidam fori profectus,  
alia Lux, alia veri facies. Quare, ut ut jucundior tantò tra-  
ctatio hæc accidere nobis poterat, quantò ea nobilior; Sed,  
eò tamen non facilior, quò in se intricatior, & à studiis nostris  
remotior hæctenus. Unde brevior in his esse satius aestima-  
vi; Spe in super optima fretus fore, ut quibus rectus est animus,  
vitio vorfuri haud sint, si quid minus, forsan, rectè in iisdem  
dictum fuerit. Nunc receptui canens.

IMMORTALI DEO  
LAUDES DECERNO GRATESQ;  
IMMORTALES.



2894

Ad  
Clarissimum Dn. Candidatum,  
pro  
*Licentia, uti loquuntur,  
Disputantem.*

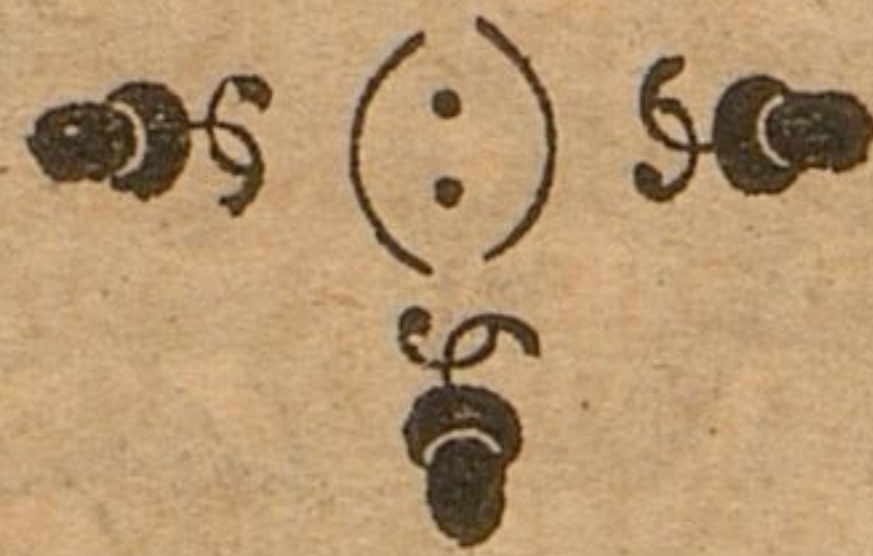
**A**rtibus in patriis, RITTE, hucusque labo-  
ras,

Et tibi legitimi est maxima cura fori:  
At nunc, queis caruit Genitor, tibi Fratris hono-  
res

Queris, Et à titulo vis quoque te esse parem:  
Nitere, perficies: spondet victoria laurum:  
Et vinces. augur non ego vanus ero.

*Deproperabat*

AUGUSTUS BUCHNERUS PP.  
& Academiae Senior.



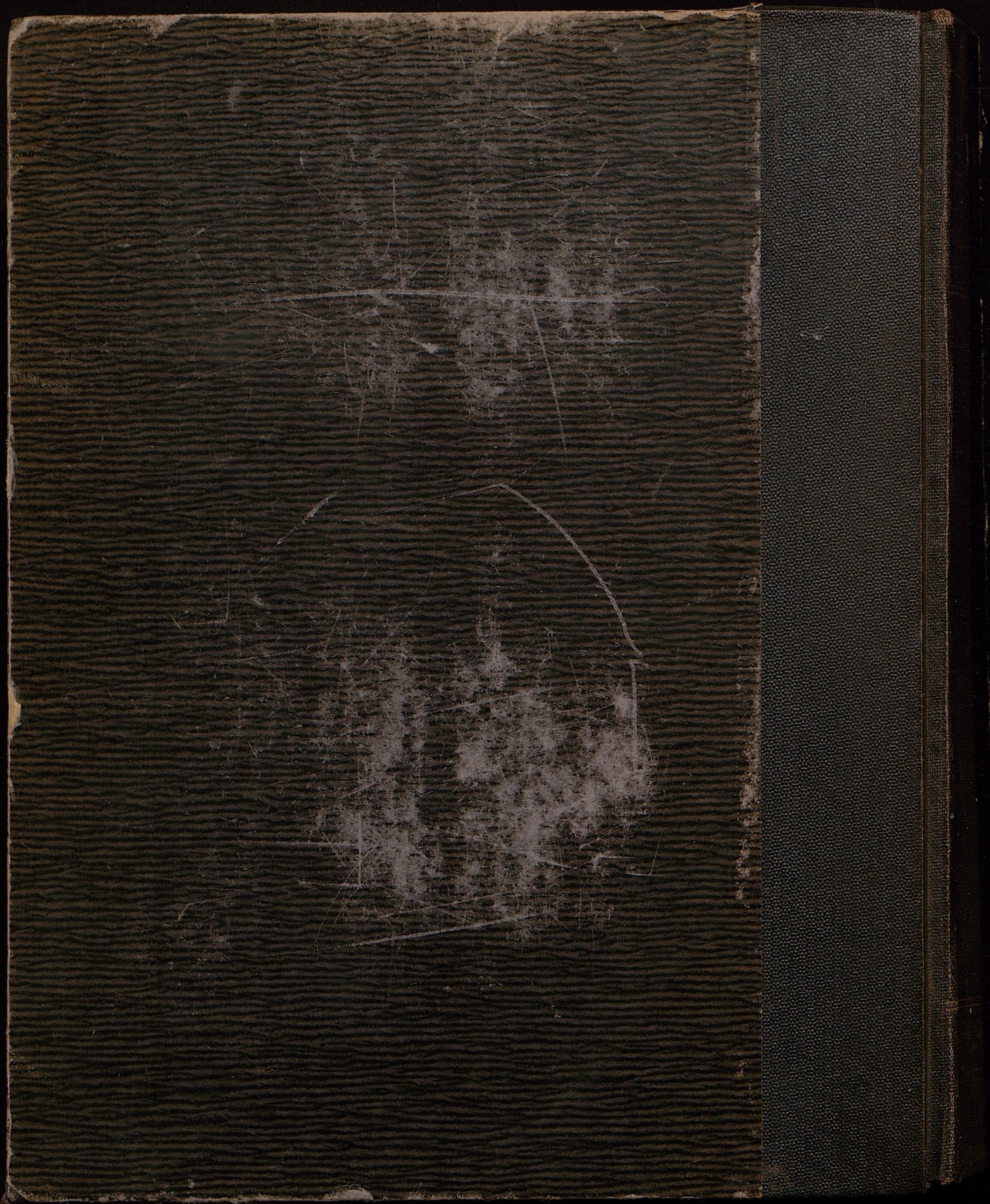
ULB Halle  
006 302 114

3



VD 17





8 24.  
1659  
21

*Q. D. B. V.*  
EXERCITATIO INAUGURALIS  
AD

*Celebrem & Famosam*

L. UN. C. DE. SENT. QUÆ. PRO.

# EO. QUOD. IN- TEREST. PROFER.

*Quam*  
DECRETO AMPLISSIMI ICTORUM OR-  
DINIS, IN INCLUTA LEUCOREA  
PRÆSIDENTE

RECTORE. p. t. MAGNIFICO.

*VIRO. SUMMO. ICTO. NOBILISSIMO.*

## DN. AUGUSTINO STRAUCHIO.

COM. PALAT. CÆSAR. SER. POTENTISSQ. PR.  
AC DOM. DOM. JOHANNI GEORGIO II. D. G. SAX. ELE-  
CTORI. &c. AB APPELLAT. CONSILIIS. ANTECESSORE PRIMARIO,  
AC FACULTATIS JURID. ORDINARIO, EJUSDEMQUE p. t.  
DECANO EMINENTISSIMO &c. PATRONO  
SUI OPT. MAX.

### PRO LICENTIA

Summos in utroq; Jure Honores & Privilegia

Doctoralia consequendi

*publicæ Eruditionum censura submittit*

### CHRISTOPHORUS REECKER / Hala-Saxo.

*ad d. Aug. A. O. R. clj lxx LIX.*

IN AUDITORIO MAJORI.

*Horis ante & pomeridianis,*

WITTEB. Typis JOHANNIS RÖHNERI, Academ. Typogr.

